

DOI: <https://doi.org/10.17355/rkkpt.v28i1.302>

BÁNYAI BARNA*

Magyarország határon túli magyarokat érintő támogatáspolitikájának átalakulása 2010–2018 (1. rész)

2010-ben a Fidesz kétharmados győzelmével új időszámítás kezdődött a nemzetpolitikában, a kormány egyik első intézkedése az volt, hogy bevezette az egyszerűsített honosítás lehetőségét,¹ meghozta, majd többször módosította az Alaptörvényt,² a külhoni magyarok felé irányuló támogatások összegei újból növekedésnek indultak, ismét összehívták a MÁÉRT-ot, létrehozták a támogatások folyósításáért felelős Bethlen Gábor Alapot. A Fidesz-KDNP számára a nemzetegység megteremtése paradigmaticus evidencia, de emellett politikailag is hasznos, hiszen az így kirakatba állítható nemzetegyesítési próbálkozás bizonyos mértékig eltakarja a belpolitikai szempontból kettészakított társadalom képét.

A második Orbán-kormány viszonya a határon túli pártokhoz kezdetben hasonlított az 1998–2002 közti időszak politikájára, vagyis a szomszédos államok elitjének szerves részét képező erőkkal szemben a párton belüli és (egyre inkább) a párton kívüli riválisokat támogatták. Romániában az Erdélyi Magyar Néppárt volt a magyar kormánypart elsődleges szövetségese ebben az időszakban, amely segítséget is nyújtott számára a politikai építkezésben, gyakorlatilag a párthoz közel álló Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács kapta az egyszerűsített honosítás végrehajtására létrehozandó infrastruktúra kialakításának lehetőségét. A magyar pártoktól az egyenlő közelség

* A szerző politológus, Budapest I. kerületének önkormányzati referense. E-mail: banyaibarna@gmail.com

¹ 2010. évi XLIV. törvény

² Elérhető itt: <https://www.parlament.hu/irom39/02627/02627.pdf> (utolsó letöltés: 2020. április.20.)

elvét követő Markó Béla RMDSZ elnök 2011-es visszavonulását követően, a Fidesz nyíltan Olosz Gergely elnökjelöltet támogatta a korábbi elnök bizalmasával, Kelemen Hunorral szemben. (Később Oloszt korrupciós ügyben elítélték.) A szlovákiai Most-Híddal nem volt intézményes kapcsolattartás, mert vegyespárti jellege miatt a magyar kormány nem tekintette a kisebbségi érdekek képviselőjének, és nem is hívták meg a magyar pártok hivatalos egyeztető fórumaira (MÁÉRT, Külhoni Magyar Képviselők Fóruma), helyettük a szlovák politikai rendszerbe sokkal kevésbé integrálódott, 2010 óta parlamenten kívüli Magyar Közösség Pártját támogatták. Ukrajnában hasonló a helyzet, ott az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetséggel fagyott be a kapcsolat, míg a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség vált stratégiai partnerré. Szerbia az egyetlen kivétel, ahol a Fidesz nem próbálta megváltoztatni a kisebbségi magyar közösség belső politikai erőviszonyait. Ugyanis a Vajdasági Magyar Szövetség jó viszonyt ápolt mind a többségi, mind a magyar kormánnyal, rajtuk kívül a Fidesz csupán a Vajdasági Magyar Demokrata Párttal tartott fenn kapcsolatot, a második legerősebb politikai erővel, a Magyar Mozgalommal nem.³

Ez a stratégia azonban az elmúlt nyolc évben nagyban átalakult, 2012-öt követően fokozatosan láthatóvá vált (leginkább Erdélyben), hogy még a Fidesz támogatásával sem képesek a kisebb pártok felülkerekedni a nagyobb beágyazottsággal rendelkező társaikon. 2013-tól közeledést tapasztalhatunk az anyaország kormánya és az RMDSZ között. A harmadik Orbán-kormány alatt, 2016-ban már fideszes politikusok kampányolnak a legnagyobb erdélyi magyar párt jelöltjei mellett. Ettől az évtől feltűnő még, hogy az addig is folyamatosan növekvő nemzetpolitikai támogatások is hirtelen megugranak. Ennek hátterében az állhat, hogy az adott államon belüli

³ Kiss Tamás – Barna Gergő – Székely István Gergő: A társadalomépítéstől a klientúra-építésig. Az RMDSZ és a magyar választók közötti kapcsolódás átalakulása. *Magyar Kisebbség*, 2013/2. 7–40.; Kiss Tamás – Toró Tibor – Székely István Gergő: Unequal Accommodation: An Institutional Analysis of Ethnic Claim-Making and Bargaining. In: Kiss Tamás et al (eds.): *Unequal Accommodation of Minority Rights. Hungarian in Transylvania*, Chem: Palgrave Macmillan, 2018. 71–166.; Székely István Gergő: Mobilizing Strategies of Hungarian Minority Parties in Romania, Serbia and Slovakia. In: Bíró, Anna-Mária. (ed.): *Populism, Memory and Minority Rights*. Leiden: Brill/Nijhoff, 2018. 145–185.

források kiaknázásra kerültek, már nem voltak képesek érdemben növekedni, így a magyar kormány által biztosított többletforrások jelentősége 2016-tól megnőtt. A harmadik Orbán kormány ciklusa alatt tehát egy támogatáspolitikai/nemzetpolitikai paradigmaváltás is bekövetkezett, Magyarország kormánya a határon túli politikai elitet innentől már nem leváltani próbálja, hanem új pénzügyi források létrehozásával átalakítja a kisebbségi közösségek erőforrás-hozzáférési lehetőségeinek rendszerét, amely maga után vonja a pártok egymáshoz való közeledését és a magyar kormánnyal való jó viszony felértékelődését.⁴

A paradigmaváltás előtt a jelenséget kutató szerzők úgy gondolták, hogy az anyaországi források nem tudnak versenyre kelni a szomszédos államoktól megszerezhető forrásokkal, értve ez alatt elsősorban a kormányzati szerepvállalással együtt járó pozíciókat, ellentételezésüket, a kapcsolati tőkét és az ezek útján megmozgatható források összegét, másodsorban pedig az önkormányzatokon keresztül elérhető pénzügyi eszközöket. Ezek híján úgy értékelték, hogy a Fidesz által támogatott magyar konkurens pártok soha nem fogják tudni legyőzni az adott ország politikai rendszerébe jobban integrált pártokat.⁵ Utóbbi következtetés be is igazolódott, viszont a fent már említett irányváltás hatására a külhoni közösségek nagy pártjai elkezdtek közeledni, és ezzel együtt hozzáalakulni Magyarország kormányának céljaihoz. A Kiss – Toró – Székely szerzőhármas által materiális felüllicitálásnak nevezett stratégia hatására a korábban határozottan a többségi nemzet politikai elitje iránt elkötelezett erők ingadozni kezdtek a földrajzi- és az anyaországuk közt, az előbbi források mennyiségi stagnálása, és az utóbbi folyamatos növekedésének hatására a verseny legalábbis középtávon eldőlni látszik, a kisebbségi magyar politikai elitek egyre jobban Magyarország irányába fordulnak.

Az imént hivatkozott szerzők további állítása, hogy korábban a kisebbségi magyar politikai elitek tevékenysége egy asszimetrikus

⁴ Uo., valamint ezeket a változásokat az RMDSZ vonatkozásában komoly elméleti keretbe helyezve jól összefoglalta: Kiss Tamás: Az anyaország nemzetpolitikai dimenziói és az erdélyi magyarságra gyakorolt hatásai. *Pro Minoritate*, 2018/3. 51–83.

⁵ Székely István Gergő: *Dynamics of Party Politics, Electoral Competition and Cooperation within the Hungarian Minorities of Romania, Serbia and Slovakia*. Budapest: CEU, 2014. 83–195.

alkunak nevezett stratégia mentén szerveződött. Ennek lényege, hogy mivel a környező országokban a magyarság nincs elfogadva államalkotó nemzetnek, a különböző etnikumú csoportosulások közt nincs intézményes garanciák által biztosított hatalommegosztás, ezért a kisebbségi közösség képviselőiben monopóliummal rendelkező pártok belpolitikai alkuk segítségével tudják érvényesíteni a közösségeik érdekeit. A kisebbségi pártok ennek felismerését általában a kormányzati pozícióba kerülésüket követően élték meg, ami az integrációpárti politikusok megerősödését és közösségen belüli konfliktusokat eredményezett.⁶ Többek közt ennek okán jött létre, és később vált ki az RMDSZ-ből a Reform Tömörülés, ezért került szembe Fodó Sándor és a KMKSZ vezetésének nagy része, illetve távolodott el egymástól Bugár Béla és az MKP. A környező országokban a kisebbségek kapnak költségvetési támogatást. Bárdi és Misovicz ezt Szlovákiában, Romániában és Szerbiában a kilencvenes évektől nagyjából egymilliárd forint körüli összegre teszi, Ukrajnában pedig körülbelül 24 millió forintra.⁷ Székely Romániára és (lényegesen hiányosabban) Szlovákiára közli azokat az összegeket, amelyeket a kisebbségi szervezetek vagy kultúrák finanszírozására fordított keretből a magyar kisebbségek szervezetei le tudnak hívni.⁸ Ezek értéke 2010–2011-ben Romániában 5 millió, Szlovákiában pedig 4 millió dollár körüli. Székely azonban azt is hozzáteszi, hogy ezek az összegek eltörpülnek amellet, amit kormányzati szerepvállalás révén vagy pedig az önkormányzatokon keresztül a kisebbségi pártok meg tudnak mozgatni.

2014-től, tehát a harmadik Orbán-kormány alatt elkezdődik az aszimmetrikus alku eróziója, amely a szerzők szerint csak addig működött, amíg a magyarországi politikai és gazdasági befolyás marginális volt. Kutatásom szempontjából ez a változás kulcsfontosságú. Dolgozatomban ugyanis pontosan ennek a folyamatát igyekszem megragadni, azaz a nemzetpolitikai támogatások nagyságának és összetételének változását (növekedését) és belső átrendeződését 2010–2018 között, vagyis a második és harmadik Orbán-kormány támogatáspolitikáját. Nem kívánom

⁶ Kiss – Barna – Székely, 2013.

⁷ Bárdi Nándor – Misovicz Tibor: A kisebbségi magyar közösségek támogatásának politikája. In: Bitskey Botond (szerk.): *Határon túli magyarok a 21. században*. Budapest: Köztársasági Elnöki Hivatal, 2010. 199–232.

⁸ Székely, 2014.

vizsgálni és értékelni a támogatások hasznosulását, sem részletezni a magyar nemzetpolitika céljait, részletesen kibontani programjait. Előbbi akár egy következő tanulmány alapjául is szolgálhat, utóbbival már többen foglalkoztak. Visszatérve a támogatáspolitikához, korábban csak nagy vonalakban érintették ezt a témát, illetve hozzávetőleges számítások születtek erre vonatkozóan, amelyek megpróbálták összefoglalni a nemzetpolitikára fordított összegeket, legtöbbször csak néhány egymást követő évet lefedve, és nem törekedtek arra, hogy minden kiadást minél pontosabban dokumentáljanak. Négy olyan gyűjtést találtam, amely az általam vizsgált időszakra vonatkozott: A legpontosabb és legátfogóbb gyűjtést⁹ Kovács Árpád készítette a 2009–2015 közötti időszakra vonatkozóan, azonban az ő számítása sem érint számos előirányzati sort, munkájából a minisztériumok szintjére vonatkozó pontos adatok nem érhetőek el, és a kiadások nagy részénél csak megközelítő adatokat használt. Egy másik gyűjtést Misovicz Tibor készített, ez a 2007–2010-es időszakra vonatkozik, és csak a főbb kiadásokat listázza.¹⁰ Harmadik forrásom Bárdi Nándor személyes gyűjtése volt, amelyet megosztott velem kiindulópontnak, ez azonban csak 2007–2008-ra vonatkozott, tehát az általam vizsgált időszak szempontjából nem volt releváns. A felsoroltakon túl még az Átlátszó Erdély készített ilyen jellegű gyűjtést a 2011–2015 közötti időszakról, amely szintén csak nagy vonalakban elemzi a kérdést, és csupán intézményi szinten kezeli a költségeket, nem megy le előirányzati szintre, és azokat, amelyek más célra is tartalmaznak kiadásokat, nem bontja szét (ezért a valóságosaknál nagyobb számokat kap).¹¹ Az Átlátszó Erdély egy másik anyagában azonban mélyrehatóan bemutatta a Bethlen Gábor

⁹ Forrás: Kovács Árpád Szegedi Tudományegyetemen tartott előadása <https://docplayer.hu/2227855-Kovacs-arpad-szegedi-tudomanyegyetem-koltsegvetesi-tanacs-magyar-kozgazdasagi-tarsasag-nemzetegyenesito-torekvesek-ervenyesulese-a-koltsegvetesben.html> (letöltés ideje: 2019. június 23)

¹⁰ Bárdi – Misovitz, 2010.

¹¹ Sipos Zoltán: Határon túli támogatások 1: a jobb kéz nem tudja, mit támogat a bal. Átlátszó Erdély, 2017. március 15. Elérhető: <https://atlatszo.ro/infografikak/hataron-tuli-tamogatások-1-a-jobb-kez-nem-tudja-mit-tamogat-a-bal/> (letöltés ideje: 2019. június 23)

Alap által kezelt összegeket, az intézmény főbb kiadásait és azok változását (2011 és 2016 között).¹²

A felsoroltaknál pontosabb, a második és harmadik Orbán-kormány idejére vonatkozó adatgyűjtést nem találtam, és az általam megkérdezett szakértők sem tudtak ilyenről. Célom a dolgozatommal tehát az, hogy a meglévő gyűjtésekből kiindulva, elsődleges forrásból, egy minél pontosabb, átfogóbb és egységesebb adatbázist készíthessek, amely alapjául szolgálhat a támogatáspolitikai belső összetételét és alakulását célzó további kutatásoknak is, hogy ezáltal empirikus módon is tesztelhető legyen a materiális felüllicitálás hipotézise, és megismerhessük a magyarságpolitikai stratégia átalakulása során lezajló költségvetési folyamatokat is. Fontos kiemelni, hogy a kutatásomban a szomszédos országokban élő kisebbségi magyar közösségek támogatását vizsgáltam, így a továbbiakban részletezett összegek nem tartalmazzák a diaszpórában élő magyarokat célzó kiadásokat.

1. Módszertan

Kutatásom alapjául Magyarország 2010–2018 közötti zárszámadási törvényei szolgálnak. Ezek évente megjelenő elszámolásai az államháztartás gazdálkodásának, vagyis – a költségvetési törvényekkel ellentétben – nemcsak a tervezett, hanem a megvalósult állami kiadásokat és bevételeket is tartalmazzák. A dolgozatom szempontjából ez azt jelenti, hogy a valóban megtörtént támogatásokat vizsgálom, nem pedig az előzetesen betervezetteket, mivel ezek közt lényeges eltérések vannak.

A zárszámadási törvények két fő részből, azaz a főkötetből, illetve a fejezeti kötetekből tevődnek össze. Előbbi tartalmazza a konkrét zárszámadást, vagyis az állami intézmények gazdálkodásának előirányzati sorra pontos jegyzékét (ez gyakorlatilag a legpontosabb, teljes mértékben nyilvánosan elérhető felsorolása az állami intézmények kiadásainak, célok mentén csoportosítva). Utóbbiak intézményenként (minisztériumok, alapok, akadémiák) részletesen

¹² Sipos Zoltán: Határon túli támogatások 2. Állandó tételek és a legjobb barátok. Átlátszó Erdély, 2017. március 20.

Elérhető: <https://atlatszo.ro/befektetesek/hataron-tuli-tamogatások-2-az-allando-tetelek-es-a-legjobb-baratok/>. (letöltés ideje: 2019. június 23)

mutatják be a kiadásokat és bevételeket. A kutatás szempontjából releváns információkat a törvényjavaslatból, illetve annak első mellékletéből „A központi alrendszer kiadásai és bevételei” című táblázatból nyertem ki. A fejezeti kötetekből a szöveges indoklások nyújtottak többletinformációt egyes előirányzati sorok belső felépítéséről, a költségek pontos céljáról, illetve bizonyos esetekben a támogatott személyéről, vagy a témához kapcsolódó kormányhatározatokról.

Kezdeként a főkötet fent kiemelt részeit néztem át, kijegyzetelve a sárokszámokat, illetve azokat az előirányzati sorokat, amelyek egyértelműen a határon túli közösségek támogatására szolgálnak. Ez alatt értve minden olyan sort, amely elnevezésében pontosít egy ilyen térségre, intézményre, közösségre, vagy konkrétan a határon túli/külhoni kifejezéseket használja.¹³ Az így kinyert előirányzatokat leköttem a többi, más évekre vonatkozó zárszámadási törvényben is, és ezekből létrehoztam az adatbázisom alapját.

A következő lépésben a fejezeti kötetekből dolgoztam, kikeresve azokat a sorokat, amelyek bizonyos részben határon túli támogatásokat hordoznak. A szöveges indoklások egy része megjelölte a költségek pontos célját, ezekből kikerestem a számomra releváns kiadásokat, és frissítettem velük a táblázatomat. Azonban így is maradtak olyan előirányzati sorok, amelyekből nem kimutatható a pontos határon túli támogatás, ezeket megjelöltem, hogy később más eszközök igénybevételével is megpróbáljam felderíteni őket. A fejezeti kötetek szöveges indoklásai két módon segítettek elő a táblázatomban bővítést: vagy felsorolták a főbb kiadásokat, és így közvetlenül szolgáltatott adatokat, vagy megjelöltek olyan kormányhatározatokat, amelyek az adott sorra való átcsoportosításokat foglalják magukba. Az utóbbi esetben megkerestem a kiemelt határozatokat, ezek a legtöbb esetben pontosan meghatározták az átcsoportosítás célját, így kiszűrhetővé téve azokat az összegeket, amelyek nemzetpolitikai céllal lettek az adott előirányzati sorhoz rendelve.

¹³ Keresett kifejezések: határon túli, külhoni, ukrán, Ukrajna, szlovák, Szlovákia, szerb, Szerbia, osztrák, Ausztria, szlovén, Szlovénia, horvát, Horvátország, román, Románia, Kárpátalja, Felvidék, Délvidék, Erdély, Burgenland, Muravidék, Vajdaság.

Miután a fent leírtakkal is kiegészítettem a táblázatot, még mindig maradtak homályos részek, illetve olyan állami kiadások, amelyekre az eddigi kutatások nem világítottak rá. Ennek pótlásaként egy átfogóbb és sokkal összetettebb módszerhez folyamodtam, mégpedig kulcsszavas keresést folytattam le a 2010–2017 közötti *Magyar Közlönyökben* és *Hivatalos Értesítőkb*en.

A *Magyar Közlöny* weboldalán¹⁴ szűrni lehet a bennük előforduló szavak és szóösszetételek alapján. Keresést indítottam az alábbi kifejezésekre: „Határon túli magyar”, „Külhoni magyar”, „ukrán”, „Ukrajna”, „szlovák”, „Szlovákia”, „szerb”, „Szerbia”, „osztrák”, „Ausztria”, „szlovén”, „Szlovénia”, „horvát”, „Horvátország”, „román”, „Románia”, „Kárpátalja”, „Felvidék”, „Erdély”, „Burgenland”, „Muravidék”, „Vajdaság”, „Délvidék”. Ezek összesen 3923 találatot adtak, amelyekből néhány ismétlődő, mivel egyes közlönyökben szerepel több is a fent felsorolt szavakból.

A letöltött dokumentumokat egyesével, szókeresővel átnéztem és két kategóriába soroltam őket: „nemzetpolitikai jellegű” kategóriába azokat, amelyek a határon túli magyar közösségeket érintették, illetve az „egyéb” kategóriába minden olyat, amely bármi másra vonatkozott. A találatok nagy része természetesen a második kategóriába került, a fent említett szavak egy része ugyanis gyakran előfordul nemzetközi szerződésekben, vezetéknevekben, oktatáspolitikai döntésekben, tisztviselők/intézmények feladatköreiben, muzeológiai jegyzékekben stb. Összesen 321 tétel került a „nemzetpolitikai jellegű” kategóriába, a leghasznosabbnak a „határon túli magyar” keresőszó bizonyult, amely 81 találatot hozott. Ezeket egyesével átnéztem, mindegyikhez hozzáfűztem egy rövid magyarázatot, illetve azokban az esetekben, ahol találtam adatot pénzügyi mozgásról, egy táblázatba kigyűjtöttem. A fent leírt módszerrel talált pénzmozgások esetében feljegyeztem – ahol lehetett – a két fél személyét, vagyis hogy a pénzmozgás kinek a kiadásaként van dokumentálva, és az említett összeg hova kerül, az érintett költségvetési sort, a határozat/rendelet évét, a támogatás célországát, formáját, összegét¹⁵.

¹⁴ <https://magyarkozlony.hu/>

¹⁵ Elérhető a szerző illetve a TK Kisebbségkutató Intézet engedélyével az alábbi linken: <https://file.tk.mta.hu/index.php/apps/onlyoffice/s/Nz2os2i49MyEjdr>

1. táblázat: A kulcsszavas keresés találatai

Keresett szöveg	Talált közlönyök száma	Nemzetpolitikai találat (db.)
határon túli magyar	247	81
külhoni magyar	83	30
ukrán	225	22
szlovák	339	15
szerb	280	14
osztrák	265	2
horvát	345	12
román	308	17
Kárpátalja	52	9
Felvidék	17	2
Erdély	34	6
Burgenland	6	0
Muravidék	11	1
Vajdaság	10	3
Ukrajna	399	34
Szlovákia	214	13
Ausztria	212	2
Szlovénia	172	6
Horvátország	163	2
Szerbia	172	21
Románia	309	29
Összesen	3863	321

A leírt módszerrel megismert előirányzati sorokat kikerestem a zárszámadási törvények főkötetiben és mellékköteteiben is, leköttem évekre visszamenően, és a kapott információkkal kiegészítettem a táblázatot. Ezekkel az információkkal együtt a táblázat sorainak száma elnyerte végleges számát, vagyis 112 olyan

előirányzati sort találtam, amelyekre 2010–2018 között elszámolásra került határon túli támogatás. Ezekből 92 előirányzati sor esetében sikerült pontos számokat meghatározni a nyilvánosan elérhető adatokból, 20 darabnál viszont csak megközelíteni tudjuk a teljes kiadást.

Mivel nyilvánosan nem találtam információt a fent említett sorok alá elszámolt összegekkel kapcsolatban, ezért az információs örendelkezési jogról szóló 2011. évi CXII. törvény alapján közérdekű adatigénylést nyújtottam be a Belügyminisztériumhoz, az Emberi Erőforrások Minisztériumához, a Honvédelmi Minisztériumhoz, Magyar Művészeti Akadémiához a Külgazdasági és Külügyminisztériumhoz, a Miniszterelnökséghez, a Miniszterelnöki Kabinetirodához. Határidőn belül kielégítő választ az első három intézmény adott. Később a Külgazdasági és Külügyminisztérium nagyon pontos választ adott, a Belügyminisztérium pedig tájékoztatót, hogy nem kezelője a kikért adatoknak.

A Miniszterelnökség nem válaszolt a második megkeresésemre, a Miniszterelnöki Kabinetiroda pedig még az elsőre sem.

A végső összegek megismerését követően szükségessé vált egy kis korrekció, mivel a kapott értékeim évenkénti összehasonlítását torzította volna az infláció. A pontosabb eredmény érdekében két módszert is használtam: átalakítottam a táblázatom nominális értékeit reálértékekké, illetve ezzel párhuzamosan át is váltottam az összegeket amerikai dollárra. A reálérték-számításnál a 2010-es évet tekintettem összehasonlítási alapnak, és a Magyar Nemzeti Bank által készített jelentésekben¹⁶ szereplő hivatalos éves inflációmutatók használatával átszámítottam a későbbi évek kiadási tételeit ezen év árszínvonalára. A dollárra való átváltásnál szintén a Magyar Nemzeti Bank oldalán elérhető éves átlagokat használtam.¹⁷ Azt, hogy ez milyen mértékű eltérést jelent, az alábbi táblázat jól mutatja:

¹⁶ <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/eves-jelentesek>
(letöltés ideje: 2020. január 19.)

¹⁷ <https://www.mnb.hu/letoltes/hu0301-arfolyam.xls>
(letöltés ideje: 2020. január 19.)

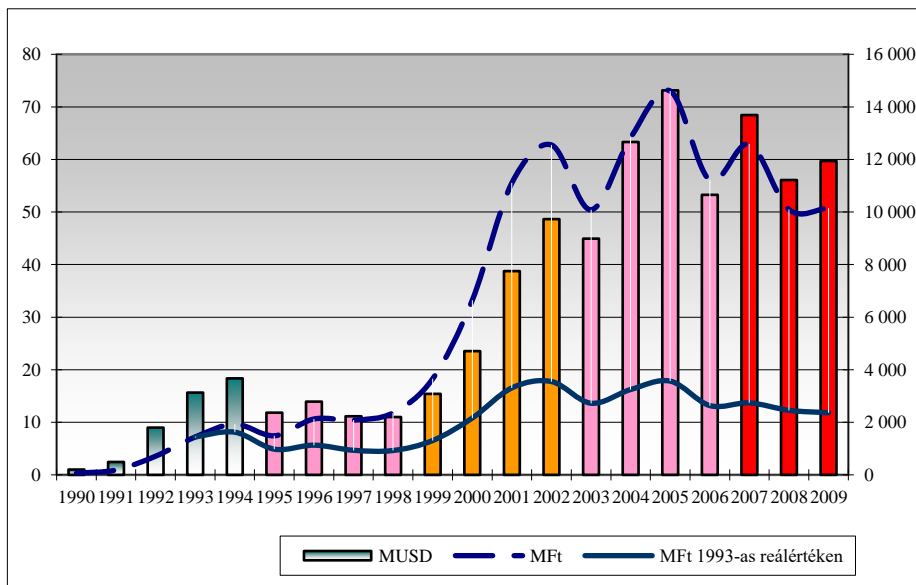
2. táblázat: A nemzetpolitikai támogatások éves változása dollárban és reálértékben

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Teljes külhoni támogatás nominális értéke (millió forintban)	13858,3	29496,5	21595,7	27634,7	28919,5	34652,0	90925,0	127834,7	138655,6
Kiadás USD-ben (millió dollárban)	66,6	146,8	95,8	121,5	124,4	124,0	323,1	466,1	513,1
Infláció (százalékban)	4,9	3,9	5,7	1,7	-0,2	-0,1	0,4	2,4	2,8
Reálérték 2010 (millió forintban)	13858,3	30647,4	23717,9	30353,6	32235,4	38585,5	101654,0	146349,1	158737,2
Kiadási főösszeghez mért arány (százalékban)	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,5	0,6	0,6

2. Az ösztámogatás alakulása

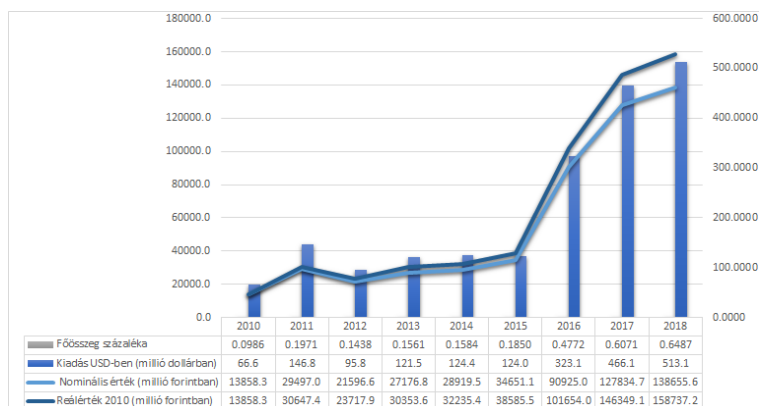
Kutatásomban először a támogatáspolitikát egészének alakulását szeretném végigkövetni, majd ezt követően megnézni, hogy milyen irányú változáson esett át az összegek kezelőinek intézményes összetétele, végül pedig minisztériumként bemutatni az alrendszereket, a főbb programokat és ezek kiadásainak alakulását.

Viszonyításképpen a 2010 előtt helyzetről a következő ábra és a vonatkozó szakirodalom ad áttekintést.

1. ábra: A határon túli magyarok támogatására fordított magyarországi költségvetési összegek

Forrás: Bárdi Nándor - Misovicz Tibor: A kisebbségi magyar közösségek támogatásának politikája. In Bitsley Botond (szerk.): *A határon túli magyarság a 21. században*. Budapest: KEH, 2010. 213.

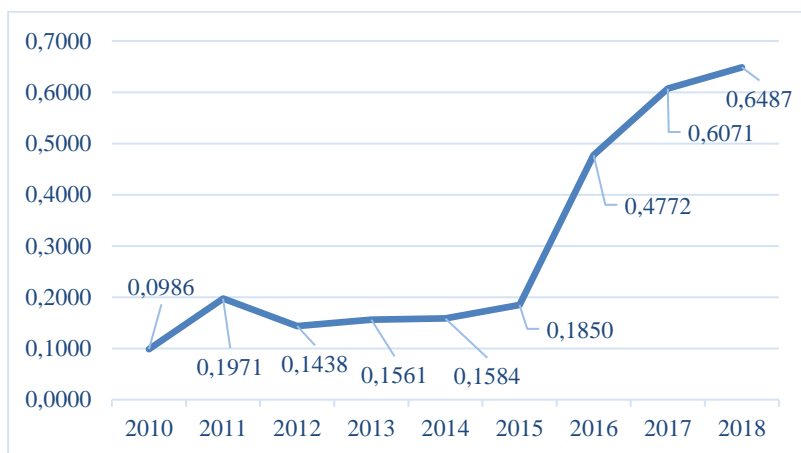

2. ábra: Nemzetpolitikai támogatások összesen

Magyarország külföldi támogatáspolitikára fordított forrásai a 2010–2018-as időszakban majdnem folyamatos növekedésben voltak. 2010-hez képest – amely év költségvetését még a szocialista kormány készítette – látható a kiadások megrugása, hiszen 13,86 milliárd forintról, 2011-re 29,49 milliárd forintra (2,12-szorosára) növekszik a külföldi magyarsággal kapcsolatos kiadások összege, bár 2011 és 2012 között láthatunk egy visszaesést, 29,49 milliárd forintról 21,6 milliárd forintra. Véleményem szerint ez annak tudható be, hogy az új kormányzat intézményrendszerének kialakítása miatt volt kiemelkedő a második Orbán-kormány első költségvetési éve. Ekkor például még párhuzamosan van kiadása a kifutó Szülőföld Alapnak és az azt váltó Bethlen Gábor Alapnak is. A kezdeti lendületet folyamatos, azonban nem túl intenzív növekedési időszak követi, 2012-ben 21,5 milliárdot, 2013-ban 27,1 milliárdot, 2014-ben 28,9 milliárdot, 2015-ben pedig 34,6 milliárdot fordítanak a célra, vagyis 2012–2013 között 25%-os, 2013–2014 között 6%-os, 2014–2015 között pedig 15%-os a változás. Mint ahogy a 2. ábra is mutatja, a második kormányzati ciklus közepén történik egy hatalmas ugrás, mivel míg 2015-ben a határon túli közösségekkel kapcsolatos kiadások összesen nagyjából 34,6 milliárd forintot tettek ki, addig 2016-ban már 90,92 milliárd forintot. Egy év alatt gyakorlatilag 2,7-szeresére nőttek az ilyen célú kiadások. Ez a növekedés 2017-ben is folytatódott, ám mértéke csökkent, ebben az évben kb. 127,83 milliárd forint – az előző 1,3 szorosa – került felhasználásra nemzetpolitikai céllal, míg 2018-ban 138,65 milliárd,

az előző év 1,08 szorososa. Érdekes még, hogy a kiadások dollárértéke 2010–2014 között arányaiban magasabb, mint a 2015–2018-es időszakban, olyannyira, hogy 2015-ben bár a nemzetpolitikai kiadások értéke forintban növekszik, dollárban csökken. Ez azért is fontos, mivel a támogatások egy része nem Magyarország területén valósul meg.

Ha azt nézzük, hogy az éves kiadási főösszegnek mekkora részét képezik a magyarságpolitika finanszírozásának költségei, akkor a fentihez nagyon hasonló eredményeket kapunk.

3. ábra: Támogatások a főösszeghez mérve, százalékban

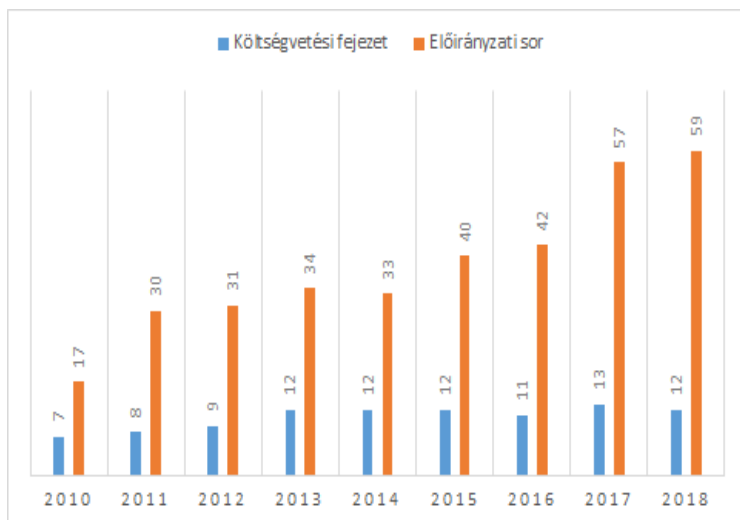
A támogatáspolitikát 2010-ben az állami kiadásoknak csupán 0,09 százalékát tette ki, ez 2011-ben megduplázódott 0,2%-ra, 2012-ben kicsit visszaesett 0,14%-ra, majd három évig stabilan növekedett (0,156%, 0,158%, 0,185%), 2016-ban megugrott 0,47%-ra, 2017-re elérte a 0,6%-ot, és végül 2018-ra a 0,64%-ot. Ebből számunkra az érdekes, hogy a 2012–2015 közti növekedés sokkal kisebb arányú, mint ha az abszolút pénzürtékeket néznénk, hiszen amíg a nominális eredmények alapján 2012–2013 között 25%-kal nőtték a kiadások, addig az államgazdálkodás egészéhez mérten csupán 9%-kal nőtt ezen szakpolitika súlya. A 2013–2014-es időszak 6%-os pénzürtéki növekedése mellett 1%-kal nőtt a nemzetpolitika költségvetési súlya, míg 2014–2015 között 15% mellett 13%-kal. A nagy kiugrású évekre

is ez mondható el, bár ott kisebb az eredmények közti különbség: 2016-ban 169%-kal több pénzt fordítanak a célra, ez 157%-os erősödés a költségvetésen belül, míg 2017-ben 37%-kal többet, ez pedig 27%. 2018-ban 8%-os nominális növekedés mellett 6%-ot nöött a nemzetpolitika költségvetési súlya. Az egyetlen kivétel 2012, mivel akkor 29%-kal csökkent a támogatás is, és annak a költségvetési súlya is. Ez azt jelenti, hogy Magyarország állami kiadásai az említett években szintén növekedtek, így habár a pénzbeli értéke nöött a nemzetpolitikai támogatásoknak, mégsem ezzel arányosan erősödött a súlya a többi szakágazathoz képest. A második Orbán-kormány alatt, illetve a harmadik első két évében nagyságrendileg, a szakirodalomban ismertetett előző kormányzatéhoz hasonló a támogatások mértéke, a nagy változás 2016-ban jön el, amikor a célra fordított források megközelítik az állami kiadások 0,5%-át.

A támogatások elosztásában, mint ahogy a szakirodalmi részben is említettem, 2010-től újra három szereplőt különíthetünk el: a nemzetpolitikával foglalkozó csúcsintézményt, a pályázatokért és támogatásokért felelős alapítványt/alapítványokat és azokat a költségvetési szerveket, amelyek egy-egy szakpolitikában érintettek. Habár a nemzetpolitika élén hivatalosan mindkét vizsgált ciklus alatt Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes állt, a szakpolitikai csúcsintézmény a második Orbán-kormány ciklusában a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium alatt működő Nemzetpolitikai Államtitkárság volt, amelyet Répás Zsuzsanna helyettes államtitkár vezetett. A harmadik Orbán-kormány alatt ugyanezen államtitkárság már a Miniszterelnökség alá rendelve működött, vezetője pedig Potápi Árpád János államtitkár lett. Az előző kormányok alatt a külföldi támogatások kezelését a Szülőföld Alap látta el, ezt a Fidesz-kormány – az átláthatóságra, a szervezeti felépítésre és a terepmunka hiányára hivatkozva – 2010-ben jogutódlással megszüntette, szerepét a Bethlen Gábor Alap vette át. Fontos megemlítenünk, hogy az alap leginkább csak a támogatások kezelőjeként működik, a döntések a Nemzetpolitikai Államtitkárságon születnek, az ott hozott döntések alapján kerülnek kiírásra a pályázatok, és szintén ott ítélik oda az egyedi támogatásokat is. Ezek alapján a BGA-nak nincs önálló nemzetpolitikája, a támogatáspolitikai rendszerében végrehajtói szerepet lát el. A harmadik szereplőcsoportba tartoznak azok a szakminisztériumok és akadémiák (a Magyar Művészeti Akadémia és a Magyar Tudományos

Akadémia), amelyek célirányos tevékenységük útján közvetlenül vagy közvetve támogatják a határon túli magyarságot, illetve ide tartozik még az Országgyűlés is, amelynek a magyar-magyar kapcsolattartás működtetésében vannak feladatai.

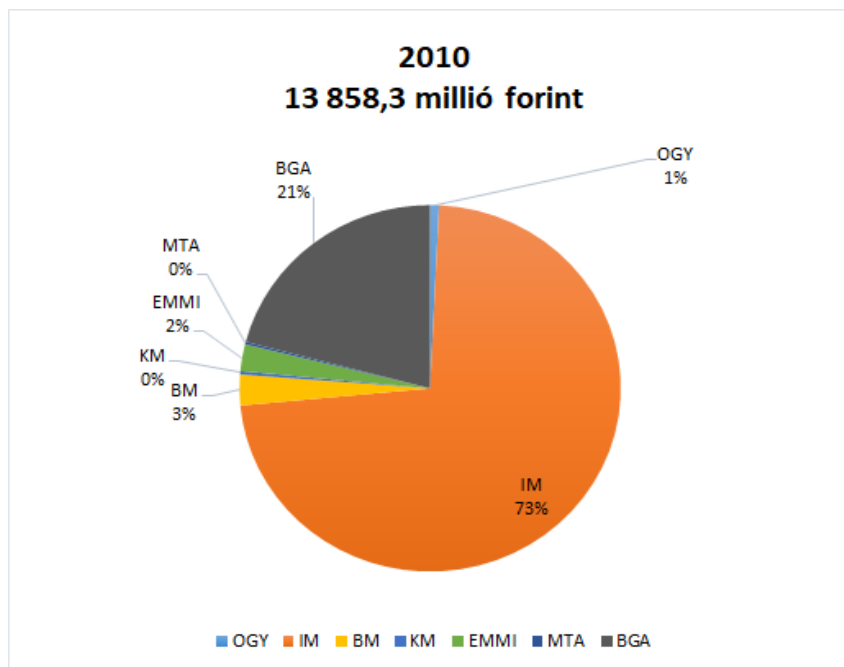
2010 óta a támogatáspolitikai belső felépítése folyamatosan változott, a szereplők száma és súlya állandóan mozgásban volt. A 2010-es kormányváltás előtt és annak évében a legnagyobb összegeket a Nemzetpolitikai Államtitkárságot magába foglaló költségvetési fejezet kezelte, ez viszont már 2011-ben megváltozott, és az akkor vele egy súlycsoportba kerülő BGA a következő évre teljes fölényt szerzett, amelyet kisebb kilengésekkel a mai napig megtartott. 2010 és 2012 között a szakállamtitkárság súlya folyamatos esésben volt. Ezt 2013-ban forrásainak megduplázódása váltotta fel, illetve 2014-ben egy 1%-os növekedés, azonban ezt követően az intézmény újra csökkenő pályára állt, 2017-ben már csak 7%-os súlya volt. 2018-ban, mivel az Emberi Erőforrások Minisztériumától több sort is átrendeltek a Miniszterelnökség alá, ez 13%-ra emelkedett. Az intézmény súlya leginkább azért nem kimagasló, mivel bár a döntések az államtitkárságon belül születnek meg, a forráselosztás feladatát a BGA végzi, amely infrastrukturálisan erre lett kialakítva. Előbbi intézmény kiadásai közt csupán kisebb tételek és a Nemzetstratégiai Kutatóintézet költségei szerepelnek. A harmadik kategóriába tartozó, egyéb szakpolitikával foglalkozó intézmények 2010-ben még csak a támogatások 6%-át fedezték, 2011-ben 16%-át, 2012-ben 26%-át, 2013-ban 22%-át, 2014-ben és 2015-ben ismét 16%-át, 2016-ban 22%-át, 2017-ben 32%-át, illetve 2018-ban 25%-át. Ezt megnézve láthatjuk, hogy a kormányváltást követően az ilyen intézmények kiadásainak többihez viszonyított súlya egyre nőtt, egészen 2013-ig, az azt követő három évben visszaesett, viszont 2016-tól újra növekedő pályára állt és 2017-re elérte eddigi legmagasabb arányát, 2018-ra pedig ismét visszaesett.

4. ábra: A támogatáspolitikában résztvevő intézmények száma

A támogatáspolitikában résztvevő intézmények, illetve előirányzati sorok is évről évre gyarapodtak és váltak bonyolultabbá. A kutatásomban azokat az intézményeket vettem önálló szervnek, amelyeknek saját költségvetési fejezetük volt, így például a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalt, amely a Belügyminisztérium alá tartozik, utóbbi részeként kezeltem, illetve a Bethlen Gábor Alap előirányzati sorait is egyként kezeltem. 2010-ben 7 fejezet alatt 17 előirányzati sorban volt elszámolva támogatáspolitikai kiadás, 2011-ben már 8 fejezet alatt 30 soron, 2012-ben 9 fejezet alatt 31 soron, 2013-ban 12 fejezet alatt 34 soron, 2014-ben 12 fejezet alatt 33 soron, 2015-ben 12 fejezet alatt 40 soron, 2016-ban 11 fejezet alatt 42 soron, 2017-ben 13 fejezet alatt 57 soron és 2018-ban 13 fejezet alatt 59 soron. Ennek alapján jól láthatjuk, hogy a költségvetési szervek száma 2013-ig gyarapodott, onnantól 3 éven keresztül stabil maradt, aztán a 2016-os visszaesést követően 2018-ban elérte a vizsgált időszak maximumát.

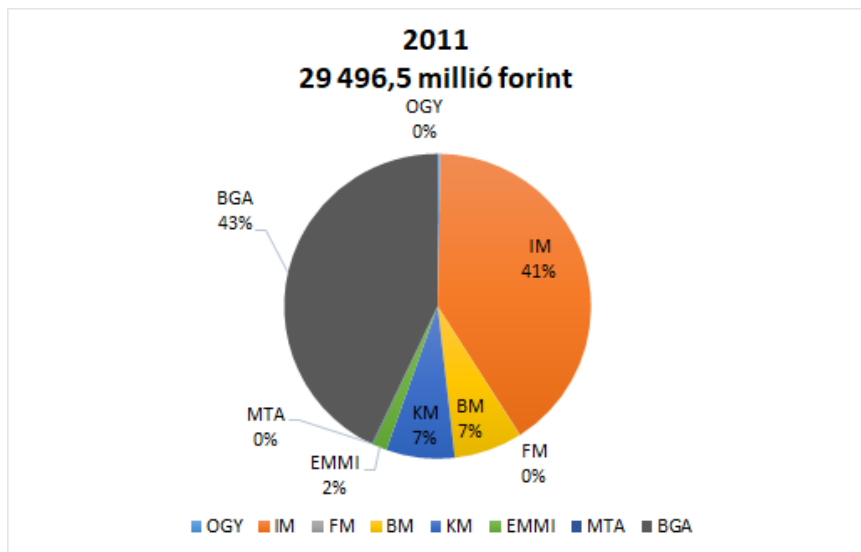
A továbbiakban évről évre egy-egy diagrammal fogom bemutatni a támogatások egymáshoz mért alakulását, illetve a magyarságpolitikában szerepet vállaló különböző intézmények súlyának változását.

5. ábra: *Kiadásmegoszlás minisztériumonként 2010-ben*

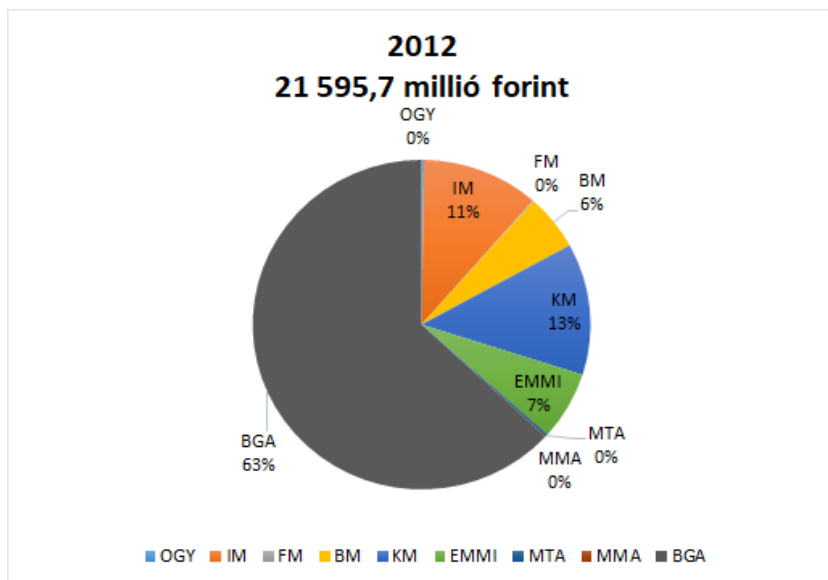
2011-ben új intézménnyel bővült a támogatók köre, mégpedig a Vidékfejlesztési Minisztériummal (FM), amely 9 millió forintnyi összeget fordított nemzetpolitikai célra. Nagyobb átalakulást a Bethlen Gábor Alap létrehozása hozott, és bár a Szülőföld Alapot megszüntették, néhány fennmaradó tételt még ez is elszámolt a költségvetés terhére. A két alapítvány összesen 12,6 milliárd forintot fordított a célra, ebből az új intézmény 11,5 milliárd felett rendelkezett, míg a régi csak 1,1 milliárd forint fölött. A Belügyminisztérium és a Külügyminisztérium költségei is látványosan megnövekedtek a honosítás intézményi hálózatának létrehozása miatt, amely immáron kiadásai nagy részét tette ki, előbbi a 2010-es 375,2 millió forintról 2,1 milliárd forintra, míg utóbbi 40,7 millió forintról 2,1267 milliárd forintra nőtt.

Ha összehasonlítjuk a 4. és a 5. ábrát, jól látszik, hogy az előző év forrásmegosztásához viszonyítva megszűnt a nemzetpolitikai csúcsintézmény dominanciája.

6. ábra: Kiadásmegosztás minisztériumonként 2011-ben

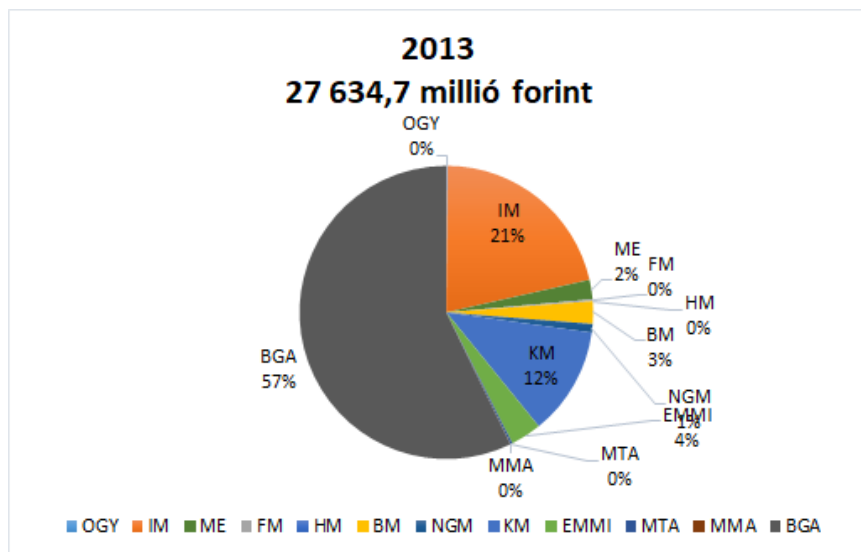
2012-ben ismét új intézmény jelenik meg a határon túli támogatásokat megvalósítók közt, a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) 5,7 millió forintot fordít ilyen célra, ezzel már kilenc intézmény és 31 előirányzati sor érintett a nemzetpolitikában. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium által kezelt források értéke látványosan egyötödére csökken (12 milliárdról 2,4 milliárdra), és ezzel párhuzamosan erősödni kezd a Nemzeti Erőforrások Minisztériuma, amely a 2011-es 448,5 millió forint után 2012-ben már 1,45 milliárd forinttal gazdálkodott, vagyis az előző év több mint háromszorosával. Ennek oka, hogy előbbi kiadásai részben átszervezésre kerültek (főként) az előző évben létrehozott BGA és a Nemzeti Erőforrások Minisztériuma alá.

7. ábra: *Kiadásmegoszlás minisztériumonként 2012-ben*

A Bethlen Gábor Alap – bár nominálisan nem növelte nagymértékben kiadásait – a támogatások folyósításában 2012-ben már 63%-kal teljes dominanciát szerzett (ez a fent már említett összkiadáscsökkenés miatt lehetséges), ezalatt a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium elvesztette súlyát, 40%-ról 11%-ra esett vissza, és a második legnagyobb kiadású intézménnyé a Külügyminisztérium lépett elő 13%-kal (főként a honosítással összefüggő kiadások a növekedése végett, amelyek a Külképviseletek Igazgatása nevű sorát érintették).

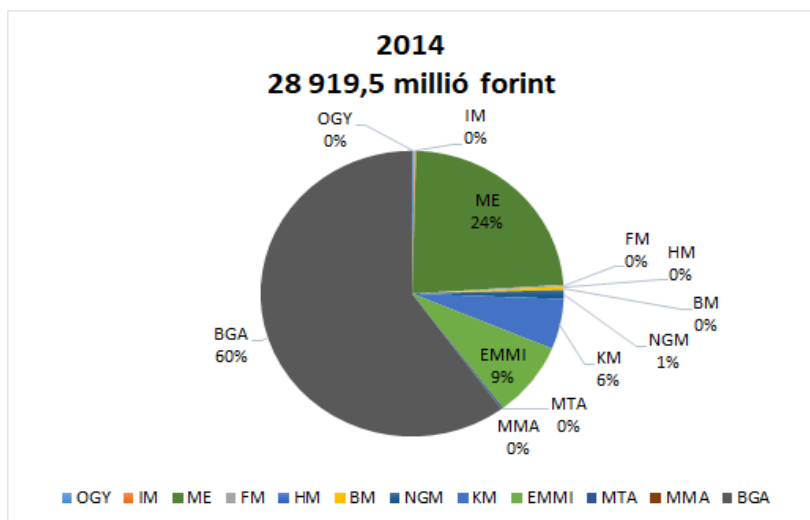
2013-ra ismét újabb szereplőkkel bővül a támogatáspolitiká, a Miniszterelnökség (ME) 588,7 millió forinttal, a Honvédelmi Minisztérium (HM) 7,5 millió forinttal, a Nemzetgazdasági Minisztérium (NGM) pedig 257,8 millióval szállt be a szakpolitikai támogatás-elosztók sorába. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, illetve a Vidékfejlesztési Minisztérium megduplázta a magyarságpolitikai kiadásait, előbbi 5,88 milliárdra, utóbbi 54,1 millióra.

8. ábra: Kiadásmegoszlás minisztériumonként 2013-ban

A BGA 2013-ban ugyan 1,7 millárddal több pénzt használt fel, súlya az előző év 63%-áról 57%-ra csökkent. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium megduplázta támogatáspolitikai súlyát, így ismét ez vált a második legnagyobb támogatáskezelővé 21%-kal, megelőzve a Külügyminisztériumot, amely csupán egy százalékponttal esett vissza az előző évhez képest, 12%-ra.

2014 a harmadik Orbán-kormány első éve, habár a költségvetés még az előző ciklusban kerül elfogadásra, azonban a közigazgatás intézményrendszerének átalakítása megkezdődik. Nemzetpolitikai szempontból a legjelentősebb változás, hogy a Nemzetpolitikai Államtitkárság a Miniszterelnökség alá került, így az említett minisztériumnak nagymértékben megnöttek az ilyen jellegű kiadásai, ezzel párhuzamosan a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumnak pedig lecsökkentek, és előirányzatai már a szakpolitikai csoportba sorolhatóak. Nagy forrásnövekedés látható még nemzetpolitikai téren a Nemzeti Erőforrás Minisztériumának utódjánál, az Emberi Erőforrások Minisztériumánál, amely 2014-ben már 2,45 milliárd forintot kezel. A honosítási tevékenységet szervező intézmények (BM, KÜM) kiadásai, a kezdeti lendület alábbhagyásával csökkentek.

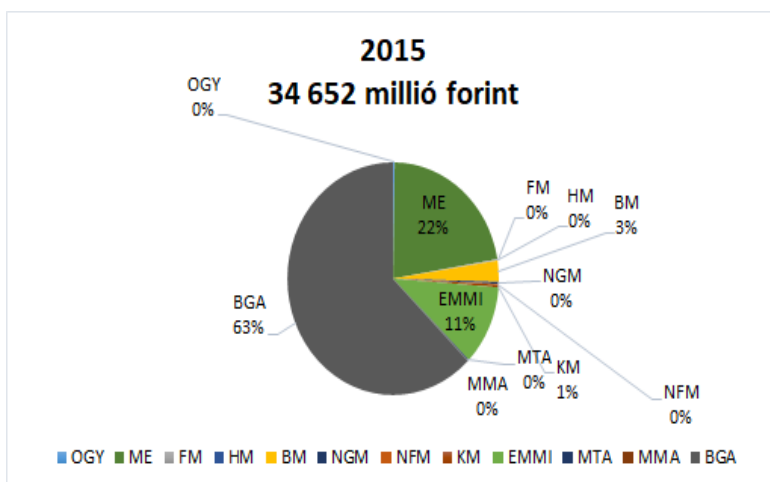

9. ábra: A kiadások megoszlása minisztériumonként 2014-ben

Ha összehasonlítjuk a 9-es ábrát a 2013-as évről, akkor azt látjuk, hogy koncepcionálisan nem történt nagy változás, csupán a nemzetpolitikával foglalkozó csúcspontot magában foglaló minisztérium cserélődött le, a második legnagyobb forrást immáron a Miniszterelnökség mozgatta meg, az összes magarságpolitikai kiadásnak 24%-át.

2015-ben tovább folytatódnak az előző évben megkezdődött folyamatok, az Igazságügyi és Közigazgatási Minisztérium teljesen kikerült a nemzetpolitikai célú támogatásokkal foglalkozó intézmények sorából, ezzel egy időben viszont a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium 30 millió forintot fordított a határon túli közösségekhez kapcsolódó célra, így a szereplők száma változatlan maradt. Nagyobb változás a Belügyminisztérium kiadásainál jelentkezik, amelyben csaknem megtízszereződik a külföldi támogatások értéke, 102,5 millióról 1,01 milliárdra változva, illetve a Külügyminisztériumnál, amely a 2014-es évben még 1,65 milliárd forint felett rendelkezett, 2015-ben már csak 130,7 millióval. A Belügyminisztérium esetében ennek oka a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal által a határon túli magyarok egyszerűsített

honosítására fordított többletkiadások megugrása,¹⁸ illetve a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központjánál szintén a honosítással összefüggő kiadások változása.¹⁹ Fontos megjegyezni, hogy az említett kiadások 2014-ben rekord alacsonyak voltak, a változás mértékét ez is befolyásolja.

10. ábra: *Kiadásmegosztás minisztériumonként 2015-ben*

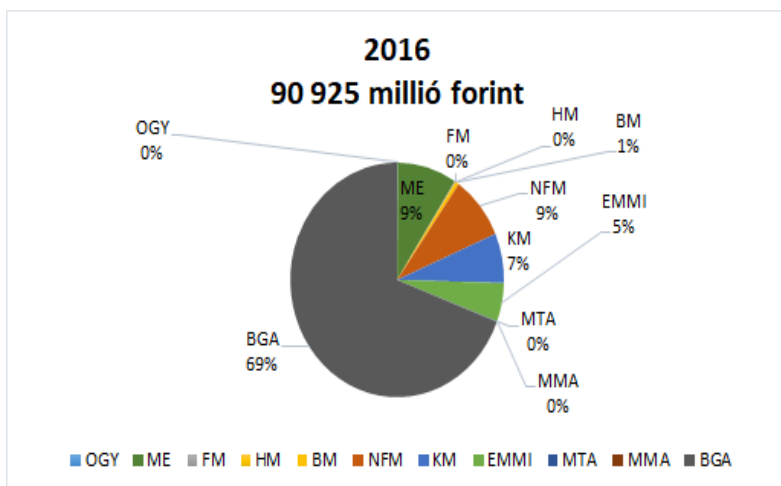
Ha megnézzük a 10. ábrát, jól láthatjuk a fent már leírt folyamatokat. Gyakorlatilag nyolcból három intézmény kezeli a határon túlra folyó támogatások 96%-át. Az előző évhez hasonlóan a BGA és a Miniszterelnökség megőrizte támogatáspolitikai dominanciáját, előbbi aránya három százalékkal növekedett, utóbbi egy százalékkal csökkent.

A következő évben, 2016-ban következett be a nemzetpolitikai célra fordított összegek megugrása, ez pedig az ösztámogatás belső szerkezetét is átrajzolta. A Bethlen Gábor Alapnál nominálisan megháromszorozódott a kezelt összeg, 21,65 milliárdról 62,88

¹⁸ 2010: 375,2 millió forint; 2011: 245,2 millió forint; 2012: 904,7 millió forint; 2013: 374,6 millió forint; 2014: 58,5 millió forint; 2015: 643,2 millió forint; 2016: 508,7 millió forint

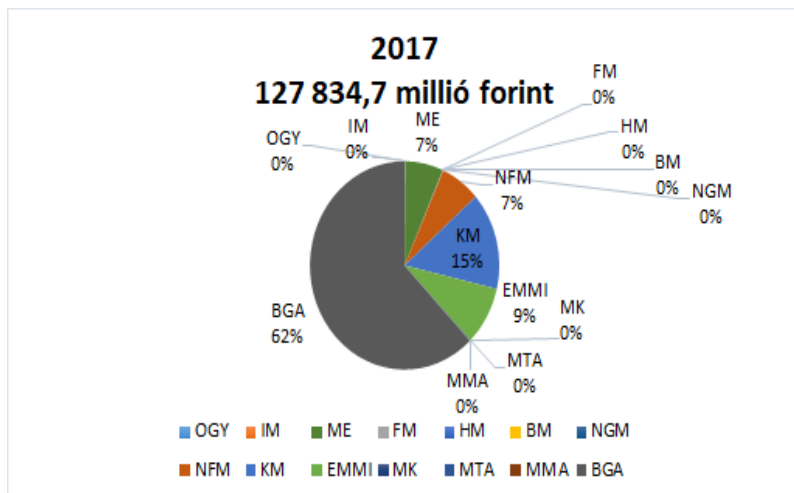
¹⁹ 2011: 1883 millió forint; 2012: 274,2 millió forint; 2013: 310,4 millió forint; 2014: 44 millió forint; 2015: 371,1 millió forint

milliárdra. Ezen kívül valóban nagy növekedés két intézménynél következett be: a Nemzeti Fejlesztési Minisztériumnál és a Külgazdasági és Külügyminisztériumnál. Előbbi, habár először 2015-ben számolt el a határon túli magyar közösségekkel kapcsolatos kiadásokat, 2016-ban az előző évnek több mint kétszázhatvanszorosát fordította ilyen célra, kerekén 8 milliárd forintot. Ennek oka a határon túli sportlétesítmények építésének/fejlesztésének a megkezdése, melyeket az említett minisztérium alatt található „Egyedi sportlétesítmények fejlesztésének támogatása” nevű sor alá számoltak el, együtt a Magyarország területén belül véghezvitt beruházásokkal. A másik nagy növekedést a Külügyminisztérium gazdálkodása eredményezte, amely az előző évi visszaesést követően 6,23 milliárd forint nemzetpolitikai kiadással zárta az évet, az előző évi kiadása ennek kevesebb, mint 2%-a volt.

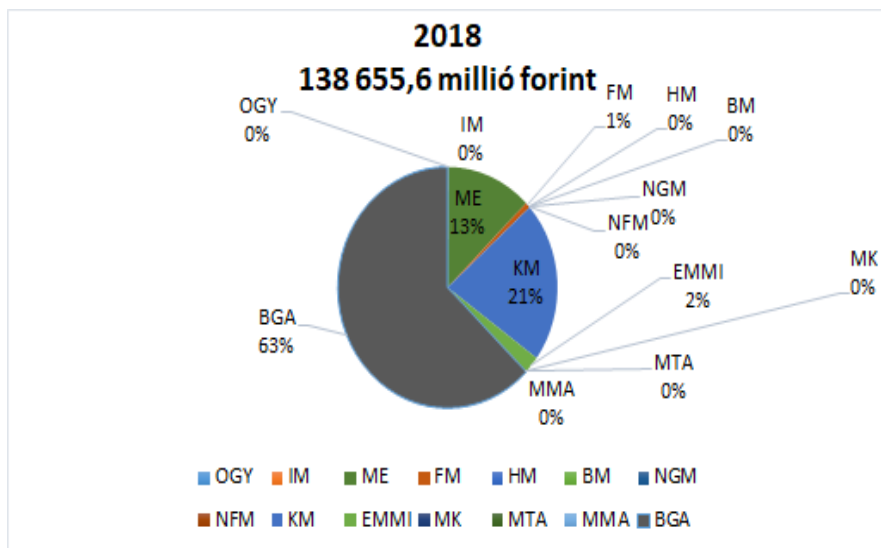
11. ábra: *Kiadásmegoszlás minisztériumonként 2016-ban*

2017-ben tovább nőtt a nemzetpolitikai összkiadás, illetve a szakpolitikai intézmények súlya is. A BGA tovább folytatta nominális növekedését, 2017-re elérve a 79,38 milliárd forintot, és bár csak kismértékben, de a Miniszterelnökség kiadásai is gyarapodtak, 8,36 milliárdra.

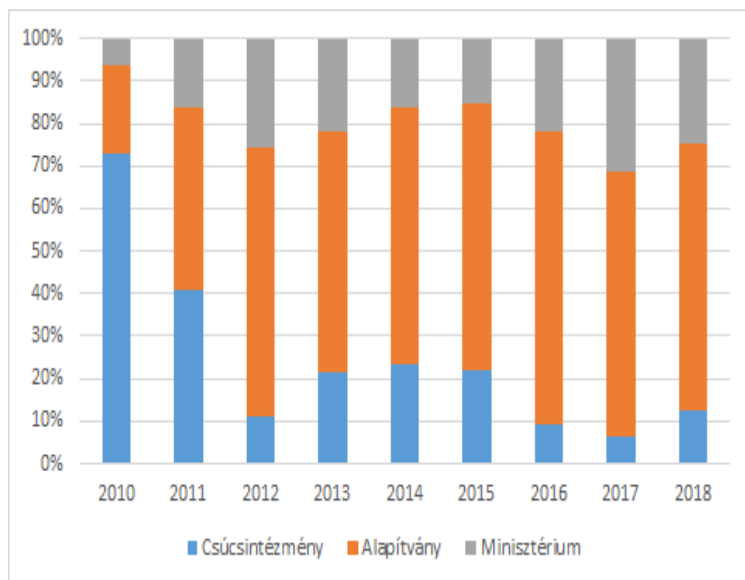

12. ábra: Kiadásmegoszlás minisztériumoként 2017-ben

Ahogy az a 12. ábrán is látszik, a BGA visszaszorult a két évvel korábbi arányához, amely 62%-os, illetve a Miniszterelnökség is 2 százalékponttal kisebb részét fedte le a nemzetpolitika anyagi kiadásainak. Ezen két szereplő összkiadáshoz mért gyengülése a szakpolitikai intézmények erősödését feltételezi, amelyek már 31% százalékát jelentik a kiadásoknak. A magyarságpolitika második legnagyobb forrásosztó intézménye a Külgazdasági és Külügyminisztérium lett 15%-kal, öt követte 9%-kal az Emberi Erőforrások Minisztériuma, végül pedig 7%-kal a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium. A fel nem sorolt szervek mind egy százalék alatti összeggel gazdálkodtak.

2018-ban két nagyobb átalakulást tapasztalhatunk. A Miniszterelnökség súlya az előző évi 7%-ról, 13%-ra növekedett, ezzel arányosan az EMMI 9%-ról 2%-ra csökkent, mivel az egyházi kiadások nagy része átkerült előbbihez. A másik jelentős változás, hogy míg a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium 2017-ben 9%-os résszel rendelkezett, addig 2018-ban ez kimutathatatlan, az előző évvel ellentétben nincs nyilvánosan elérhető információ a beruházások határon túlra eső részéről. A gazdaságfejlesztési támogatások értékének növekedése miatt a Külgazdasági és Külügyminisztérium súlya is növekszik 6% ponttal 21%-ra.

13. ábra: A támogatások megoszlása a három szereplő közt

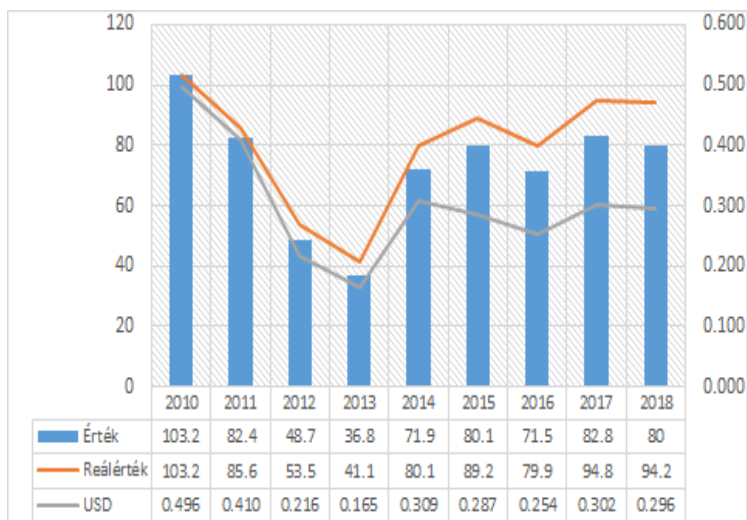
3. Változások intézményenként

Az előbbieken a támogatáspolitikai teljes kiadásának évenkénti megoszlását ábrázoltam, a továbbiakban a különböző költségvetési szervezetek, és az azok által kezelt, nemzetpolitikához kapcsolódó tételek alakulását szeretném kielemezni, egymással összehasonlítani, intézményenként ábrázolni. Ismét több, számokkal teletűzdelt rész is következik, azonban akárcsak a fentiekben, igyekszem megmagyarázni az intézmények közötti súlyváltozások mögött rejlő tartalmi változásokat, különös tekintettel a szakpolitikai hangsúlyok eltolódására. Mindezek után végigveszem a különböző szakterületekre fordított összegeket, mivel ezek nem egyeznek pontosan a szakminisztériumok kiadásaival, több ilyen szét van szórva különböző intézmények közt.

A 14 vizsgált intézmény közül, a 2010–2018-es időszakban egyedül a Miniszterelnöki Kabinetiroda számolt el csupán egyetlen évben, 2017-ben ilyen jellegű támogatást, a többi intézmény legalább három évben rendelkezett magyarságpolitikát érintő kiadásokkal. A

kabinetiroda egyszeri kiadása, amely 66,5 millió forint, és az „*MK alá tartozó szervezetek és szakmai programok támogatása*” sor alatt lett elszámolva, az erdélyi magyar médiarendszer kialakítására, megtervezésére, arculatának kialakítására, a működtetés megkezdésére és a főtér.ro portál fenntartására lett fordítva, a kedvezményezett pedig az Erdélyi Médiatér Alapítvány volt. Ez a támogatás része egy nagyobb, összesen 1,45 milliárd forintos támogatásnak amely mind az anyaországban, mind a határon túl elég nagy médiavisszhangot kapott.²⁰

3.1. Az Országgyűlés

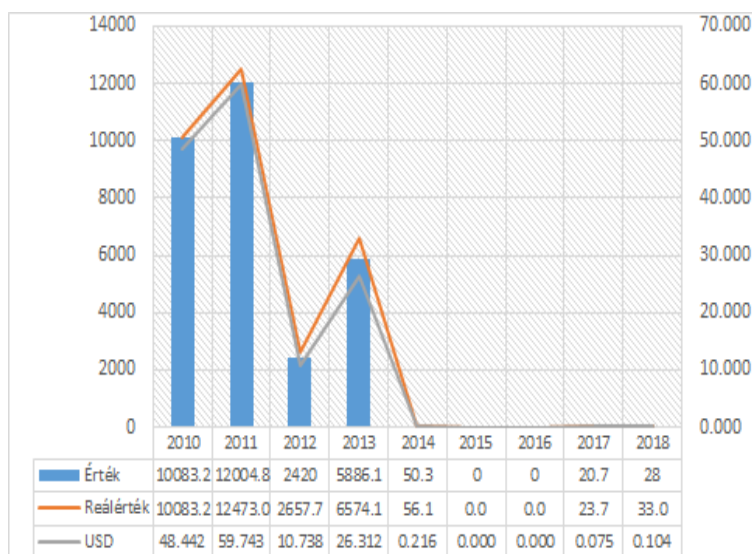
14. ábra: Az Országgyűlés nemzetpolitikai támogatásainak alakulása MFt (2010–2018)

Az Országgyűlés alá mind a kilenc vizsgált évben került nemzetpolitikai tétel, és annak mértéke drasztikusan nem is változott. Azt láthatjuk, hogy az intézmény kiadási összegei 2010-től 2013-ig folyamatosan csökkentek, 2014-ben kissé megugrottak, aztán kisebb

²⁰ Forrás: Átlátszó Erdély (<https://atlatszoz.ro/szabad-sajto/media/meglengette-a-mezesmadzagot-az-erdelyi-mediater-egyesulet/>) (letöltés ideje: 2020.04.14.)

változásokkal, de megtartották súlyukat. Az Országgyűlés két célra fordított összegeket: a határon túli sajtó hírellátására, illetve a magyar-magyar kapcsolattartásra. Előbbire csak 2010-ben volt az intézménynek elkülönített forrása, amely 2011-től meg is szűnt, az említett évben kerekén 80 millió forintot adott ki a célra. Utóbbi a Kárpát-Medencei Magyar Képviselők Fórumának mint parlamentáris intézménynek a működtetésére szolgált, illetve finanszírozta a Magyar Nemzeti Közösségek Európai Érdekképviseletéért Alapítvány (HUNINEU) működését, amely egy az állam által létrehozott közalapítvány, elsődleges feladata pedig a nemzetpolitikai lobbizbiztosítása és a magyar kisebbségek ügyének megismertetése a nemzetközi közvéleménnyel.

3.2. Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium

15. ábra: A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium nemzetpolitikai támogatásai MFt (2010-2018)

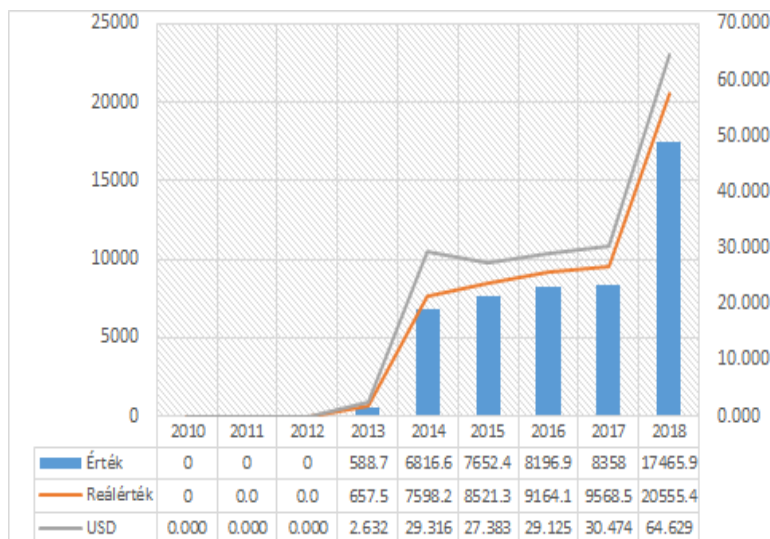
A Nemzetpolitikai Államtitkárság az első ciklusban a Navracsics Tibor által vezetett Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumhoz tartozott, az élén Répás Zsuzsanna helyettes államtitkár állt, ez pontosan látszik utóbbi intézmény határon túli támogatásokra fordított összegeinek évenkénti megoszlásán. Míg 2010–2013 között a támogatások mértéke kiemelkedő – több milliárd forintnyi – volt, addig 2014-ben már csak 50,3 millió forint jelenti az intézmény nemzetpolitikai kiadásait, 2015-ben és 2016-ban egyáltalán nem folyósít támogatást, 2017-ben csupán 20,7 millió forintot számol el ilyen célra, míg 2018-ban 28 milliót.

A legnagyobb kiadást jelentő előirányzatokat a Nemzetpolitikai Államtitkárság sorai közt találjuk: a határon túli magyarok oktatási programjainak támogatására 2010-ben 1,27 milliárd forintot, 2011-ben 2,64 milliárd forintot, 2012-ben pedig 77,2 millió forintot fordítanak. A kedvezménytörvény alapján járó oktatási-nevelési, valamint szórványoktatási és csángó-magyar támogatásokra összesen 2010-ben 4,96 milliárd forintot, 2011-ben 5,87 milliárd forintot, 2012-ben pedig 40,2 millió forintot költenek. Előbbi oktatási-nevelési támogatási program éves szinten 22.400 forintot juttatott a magyar oktatási intézménybe járó gyerekeként a családoknak, utóbbi a szórványban működő kollégiumok és oktatási intézmények működését, fenntartását támogatta. Ezenkívül a nemzetpolitikai tevékenység támogatására 2010-ben 2,46 milliárd forintot, 2011-ben 2,62 milliárd forintot, 2012-ben 2,25 milliárd forintot, 2013-ban pedig 5,77 milliárd forintot számolnak el. Ez az előirányzat az intézmény rendkívüli kiadásainak szolgál fedezetéül, egyfajta szabad keret, az elszámolt kiadások nagyon vegyesek, és odaítélésüknél jelentős szerepe van a politikai tényezőnek. Szintén a Nemzetpolitikai Államtitkársághoz tartozik a kisebb költségvetésű, „Magyar-magyar kapcsolattartás és az együttműködést szolgáló intézmények támogatása” nevű sor, amelyre 2010-ben 580,7 millió, 2011-ben 212,7 millió, 2012-ben végül 5,3 millió forint van elszámolva, legnagyobb részét a MÁÉRT megszervezése és az ezzel kapcsolatos kiadások jelentik. Ehhez az intézményhez tartozik még a „Határtalanul!” program, amelynek keretében magyarországi diákok vehetnek részt a határon túli régiókat célzó tanulmányi utakon, amely 2011-ben 499,7 millió forintba került, és a következő évben már a Bethlen Gábor Alaphoz került. Az államtitkárság a felsoroltakon kívül egyetlen egyszeri támogatást, 35 millió forintot biztosított egyházi szórványprogramokra 2011-ben,

amelyet kollégium-fenntartásra fordítottak, de ez a következő évben átkerült a BGA alá. Itt is fontos kiemelnünk, hogy bár a Nemzetpolitikai Államtitkárság nem tartozik a legnagyobb ilyen irányú kiadásokkal rendelkező intézmények közé, de a támogatáspolitikát érintő döntések többsége itt születik, így a BGA alá tartozó kiadások nagyrészeről is itt döntenek.

Ha megnézzük a fenti számokat, láthatjuk, hogy már a második Orbán-kormány közepén megkezdődött a minisztérium kiadásainak csökkenése, ezeknek egy része a Bethlen Gábor Alapkezelőhöz került, egy másik része pedig a Miniszterelnökséghez, amelynél ilyen jellegű költségek először 2013-ban jelentek meg.

3.3. Miniszterelnökség

16. ábra: A Miniszterelnökség nemzetpolitikai támogatásai (2010–2018)

2013-ban jelennek meg először külföldi magyarsággal kapcsolatos tételek a Miniszterelnökség költségvetésében. Ebben az évben alapították meg a Nemzetstratégiai Kutatóintézetet, amelynek működésére 443,1 millió forintot számoltak el a költségvetési

fejezetben, illetve egyszeri 100 millió forintot a közintézmény létrehozásával összefüggő kiadások fedezésére. Az NSKI hivatalos célja „*a magyar örökség korszerű újrafogalmazása, a hazai és a Kárpát-medencei kulturális, társadalmi és gazdasági tér fejlesztése, a nemzeti összetartozás erősítése és a jövő nemzedékek támogatása*”.²¹ A kutatóintézet az első két évben növelte kereteit, 2014-ben költségei – 1,28 milliárd forintra gyarapodva – majdnem megháromszorozódtak, 2015-ben pedig elérték az 1,43 milliárd forintot. Innentől számítva egy fokozatos, ám de lassú csökkenés következett, 2016-ban kerekén 1,3 milliárd forint felett gazdálkodtak, 2017-ben pedig 1,26 milliárd felett. 2018-ban ez 1,54 milliárdra nőtt.

A legnagyobb éves tételt a Nemzetpolitikai Államtitkárság nemzetpolitikai tevékenységének támogatása jelentette, ez 2014-től számítva folyamatos növekedésben volt, és az első évi 5,4 milliárd forintról 2018-ra 8,7 milliárd forintra nőtt. Az államtitkárság működése évente nagyjából 40–60 millióba került (2014-re nem tudunk pontos adatot, 2015-ben ez 63,7 millió, 2016-ban 46 millió, 2017-ben 47,6 millió, 2018-ban 42,4 millió).

A Miniszterelnökség több programot is támogatott, ilyen 2015-től a Petőfi Sándor Program, amely évi szinten 80–100 millióba került, és 65 ösztöndíjas külföldi önkéntes munkavégzését támogatja; a Határon Túli Műemlék-felújítási Program, amely 2015-ben 8 milliót, 2016-ban 152 milliót, 2017-ben 248 milliót és 2018-ban 298,5 milliót jelentett. Végezetül a Külföldi Magyar Vállalkozók Éve, amelyre 2016-ban és 2017-ben 20 millió forint körül költöttek. Az előbbi évben ennek keretében a fiatal vállalkozóknak, utóbbiban pedig a családi vállalkozásoknak írtak ki pályázatokat szakmai fejlesztési programokra.

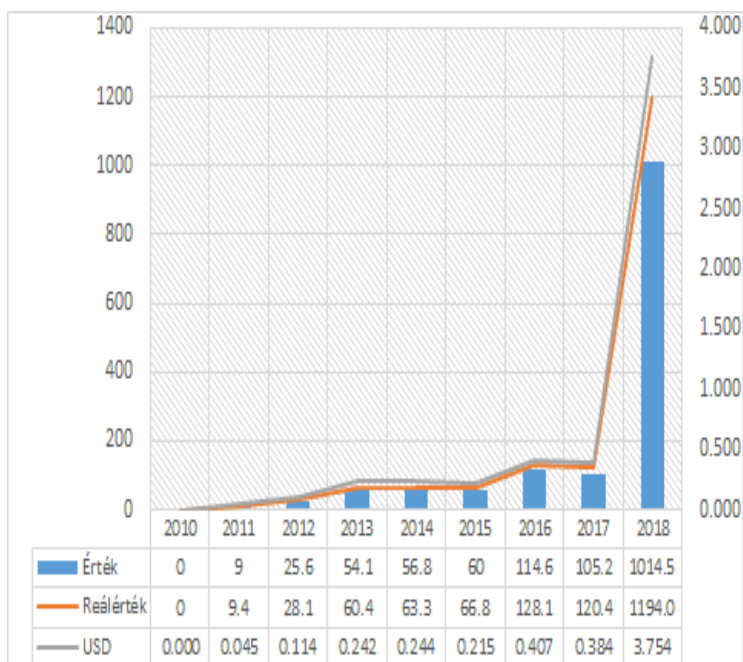
2018-ban kiszervezésre kerül az Emberi Erőforrások Minisztériuma alól az egyházi támogatások nagy része, amely jelentős növekedést jelent a Miniszterelnökség által közvetített források tekintetében, ezek összesen 5,97 milliárd forinttal gyarapítják az intézmény zárszámadását. Ezen felül ebben az évben, új tételként a borsói Rákóczi-kastély felújítására 805,5 millió lett elszámolva.

Összesítve a számokat elmondhatjuk, hogy a Miniszterelnökség által a nemzetpolitikára fordított források 2014-től egy enyhe nominális és egyben reálértékű növekedést mutatnak, illetve nemcsak

²¹ <http://www.nski.hu>

az összegek gyarapodnak, hanem a támogatott célok száma is. A kiadások legnagyobb részét 2017-ig a Nemzetpolitikai Államtitkárság feladatai adják, azonban jelen van még – ezen költségvetési fejezeten belül – az évi egymilliárdos kiadású Nemzetstratégiai Kutatóintézet, és néhány egyedi támogatás is. 2018-ban az intézmény kiadásai megduplázódnak, legjelentősebb költségvetési sorává az „Egyházi közösségi célú programok és beruházások támogatása” lesz, amely alatt 4,4 milliárd forint került elszámolásra.

3.4. Vidékfejlesztési Minisztérium

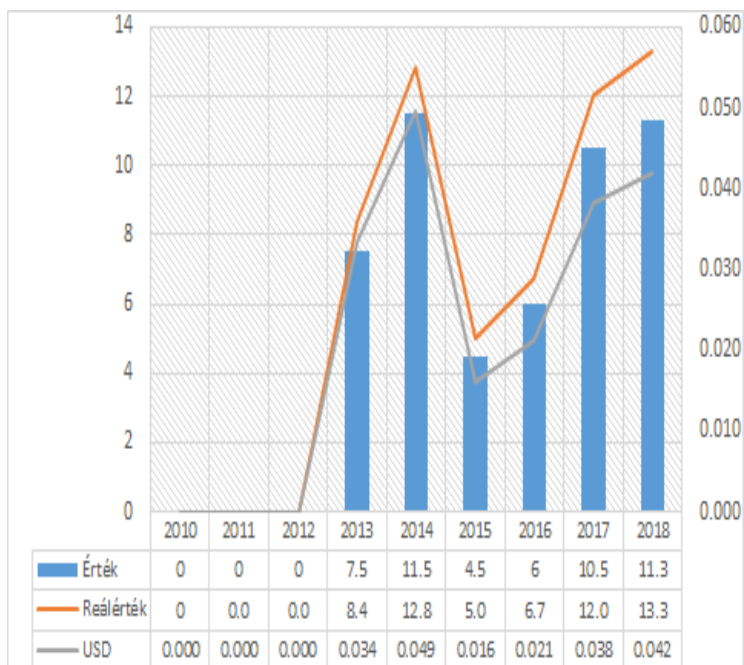

17. Ábra: A Földművelésügyi/Vidékfejlesztési Minisztérium nemzetpolitikai támogatásai MFt (2010–2018)

A Vidékfejlesztési Minisztériumnak csupán egy olyan előirányzati sora van, amely a kisebbségi magyar közösségeket érinti, ez pedig a „Határon átnyúló agrár- és környezetvédelmi feladatok támogatása”, amelynek legnagyobb részét a kétszereplős mezőgazdasági projektek,

közös útépitések és gazdasági együttműködések támogatása teszi ki. A minisztériumnak ilyen jellegű kiadása először 2011-ben volt, viszont utána 2016-ig ez évente növekedett, a kezdeti 9 millió forintról indulva elérte a 114,6 millió forintot, 2017-ben 105,2 millió forintra esett vissza, végül 2018-ban közel megtízszereződött, 1 milliárd fölé emelkedve.

3.5. Honvédelmi Minisztérium

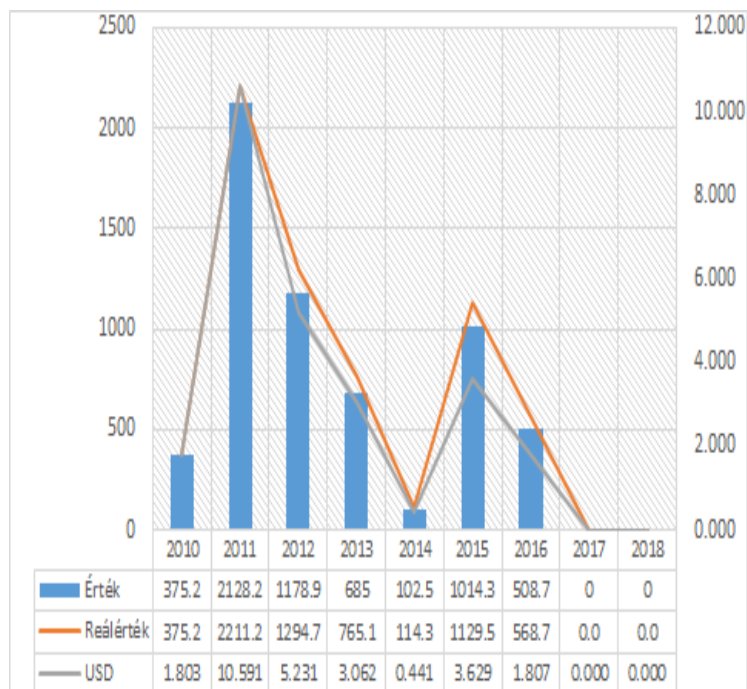

18. Ábra: A Honvédelmi Minisztérium nemzetpolitikai támogatásai MFt (2010–2018)

Az előzőhöz hasonlóan a Honvédelmi Minisztérium is csupán egyetlen olyan előirányzati sorral rendelkezik, amelyre határon túli magyar célokkal kapcsolatos költségek is el vannak számolva. A *“Civil szervezetek hadisírgondozással, hadisírkutatással kapcsolatos tevékenységének támogatása”* először 2013-ban foglal magában

külhoni szervezetet célzó támogatást, és bár a grafikon nagy kilengéseket mutat, ez a szóban forgó költségek alacsony mivoltával indokolható. A minisztériumok közül, az összes évet számításba véve, a honvédelem rendelkezik a tárgyalt támogatásokra legkevesebb pénz felett.

3.6. Belügyminisztérium

19. Ábra: A Belügyminisztérium nemzetpolitikai támogatásai (2010–2018)

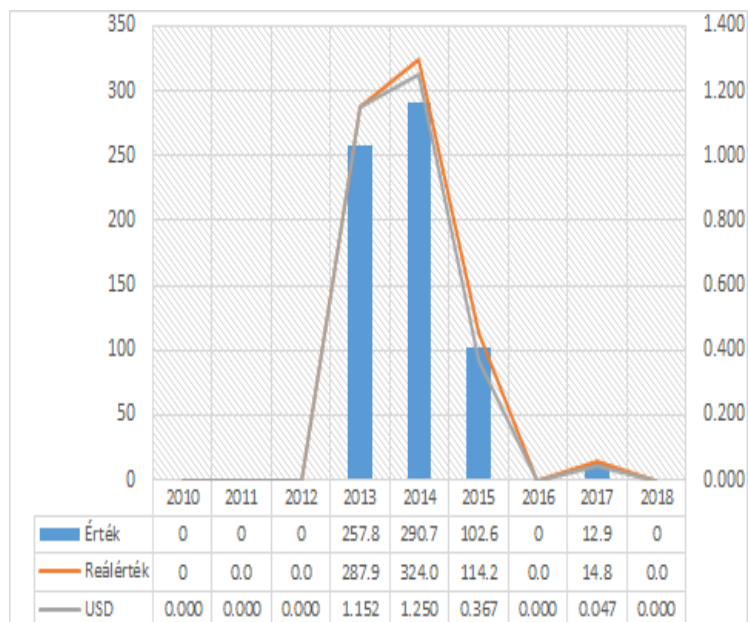
A Belügyminisztériumnak az egyszerűsített honosítással kapcsolatban vannak kiadásai, ezeket két külön alintézmény használja fel: a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BAH) és a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központja (KEK). Előbbi már 2010-ben számolt el ilyen jellegű költséget, utóbbi csupán 2011-től. Habár a 2010-es költségvetés elkészültekor az egyszerűsített

honosítást még nem tervezték be, a kormányváltást követően az új adminisztráció előirányzat-átrendeléssel megteremtette a szükséges forrásokat az új intézményrendszer kiépítéséhez. Mivel az adott minisztérium az adatigénylésben kért információkat nem adta ki, ezért a kormányhatározatokba foglalt, tartalékból való erőforrások átrendeléséből indulhatunk ki a 2010–2014 közti időszakban. Ezek alapján a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal részére 2010-ben 375 millió, 2011-ben 245,2 millió, 2012-ben 904,7 millió, 2013-ban 374,6 millió és 2014-ben 58,5 millió forint többleterőforrást biztosítottak, míg a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központ részére 2011-ben 1,9 milliárd, 2012-ben 274,2 millió, 2013-ban 310,4 millió, 2014-ben meg 44 millió forintot. A további évekkkel kapcsolatos információk jóval pontosabbak, ezek alapján a BAH 2015-ben 643,2 milliót, 2016-ban 508,7 milliót költött az egyszerűsített honosítással kapcsolatos többletfeladatokra, azóta pedig nem kapott erre plusz keretet, akárcsak a KEK, amelynek utolsó ilyen éve a 2015-ös volt, 371 millió forinttal. Fontos, hogy ezek a kiadások a honosításnak csupán az anyaországi részét fedezik, elsősorban az adminisztrációs többletmunkát, és az azzal foglalkozó alkalmazottak bérét, a feladat külföldi részének megszervezése a Külgazdasági és Külügyminisztériumra hárult.

Ha megnézzük a 19. ábrát, azt látjuk, hogy két nagyobb kiugrás van, és mindkettőt csökkenés követi. Ez annak tudható be, hogy az összegek egy intézményi rendszer kialakítását célozzák, 2011-ben a határon túliak számára frissen megnyíló lehetőség teremtette feladatnövekedéshez kellett igazítani az addig kisebb sűrűségű állampolgársági ügyintézésre felkészített hálózatot, 2015-ben pedig a menekültválság jelentette feladattöbblet mellett kellett biztosítani a határon túli magyarok honosítási ügyintézését is.²²

²² Egy neve elhallgatását kérő kormányzati tisztségviselővel folytatott háttérbeszélgetésből kiindulva.

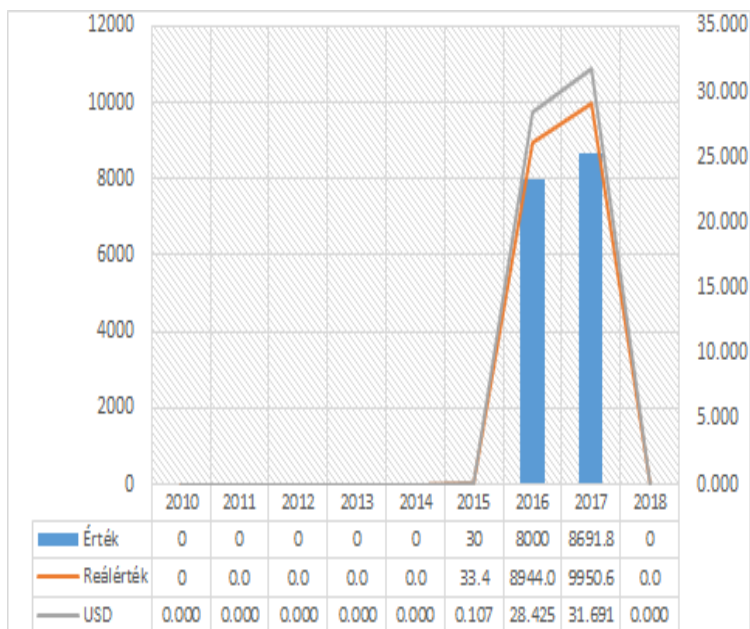
3.7 Nemzetgazdasági Minisztérium

20. ábra: A Nemzetgazdasági Minisztérium nemzetpolitikai támogatásai MFt (2010–2018)

A Nemzetgazdasági Minisztériumnak egy előirányzati sorában találunk határon túla kerülő összegeket, ez pedig a Kárpát Régió Üzleti Hálózat üzemeltetése. Ennek az intézménynek célja a magyarországi és határon túli gazdasági szereplők összekötése, segítése. Irodákkal rendelkezik többek közt Kolozsváron, Dunaszerdahelyen, Lendván, Ungváron, Szabadkán és Eszéken. A minisztérium 2013-ban támogatta először a fent leírt intézmény működését, és 2016-ot leszámítva minden évben számolt el hozzá kapcsolódó kiadást. A kiadott összegek mértéke nagyon változatos, ez annak tudható be, hogy az intézményrendszert a Magyar Nemzeti Kereskedőház Zrt. tartotta fenn, és az állami költségvetésből csupán eseti, célorientált összegeket kapott.

3.8. Nemzeti Fejlesztési Minisztérium

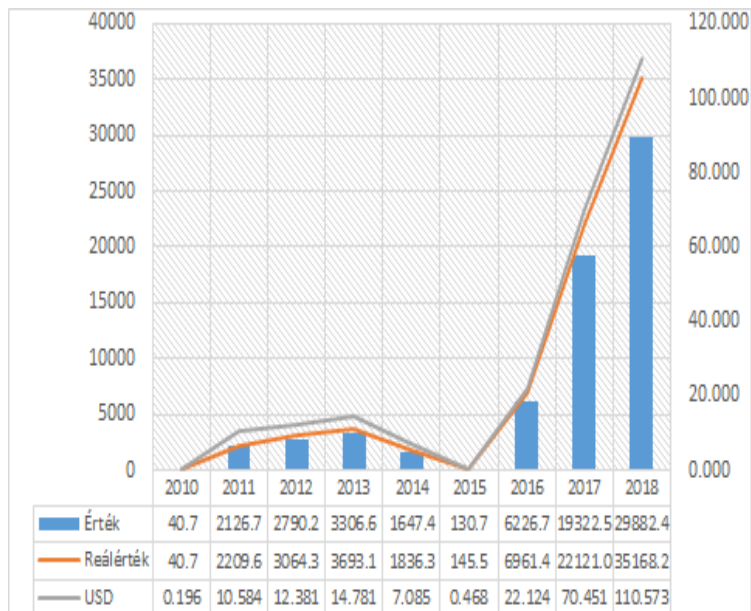
21. ábra: A Nemzeti Fejlesztési Minisztérium nemzetpolitikai támogatásai MFt (2010–2018)

A Nemzeti Fejlesztési Minisztérium az egyik legújabb támogatáspolitikával foglalkozó intézmény, amely fontos szerepet kapott 2016-ban, amikor a támogatások hirtelen nagyságrendileg megugranak. Az egyetlen érintett előirányzati sorára, az “Egyedi sportlétesítmény fejlesztések támogatására” először 2015-ben került elszámolásra 30 millió forint, a következő évben ez ugrott meg több mint kétszázszorosára, és növekedését 2017-ben is folytatni tudta. Ezek az összegek olyan külföldi szereplőkhöz kerültek, mint a Seps OSK, a FC Csíkszereda Egyesület vagy éppen a Komáromi FC, és elsősorban sportlétesítmények építésére, felújítására és működtetésére fordították. Ezt az *Átlászó Erdély* tárta fel alaposan.²³ 2018-ban már

²³ Oroszi Babet—Sipos Zoltán: Megszereztük, feldolgoztuk és nyilvánosságra hoztuk a határon túli fociakadémiák támogatásáról szóló szerződéseket, *Átlászó*.

nem mutathatók ki a külhoni sportberuházásokra fordított összegek, mivel ezek sem a minisztérium részletes beszámolójában, sem a zárszámadási törvény „A szakpolitikai célú nemzetpolitikai/határon túli feladatokra fordított források” című mellékletében nincsenek önállóan feltüntetve.

3.9. Külgazdasági és Külügyminisztérium

22. ábra: A Külügyminisztérium nemzetpolitikai támogatásai MFt (2010–2018)

A Külügyminisztériumnak mind a kilenc vizsgált évben voltak kiadásai, összesen 14 előirányzati soron. A támogatások alakulásában két időszakot különíthetünk el: a 2010–2015 közöttit, illetve a 2016 utánit. A szocialista kormányhoz képest 2011-ben ugrást

2018. december 11. Elérhető: <https://atlatszo.hu/2018/12/11/megszereztuk-feldolgoztuk-es-nyilvanossagra-hozzuk-a-hataron-tuli-fociakademiai-tamogatasarol-szolo-szerzodeseket/> (letöltés ideje: : 2019. június 23)

tapasztalhatunk, amelyet egy lassabb növekedési időszak követ, mígnem 2014-ben és 2015-ben több milliárdos nagyságrendű visszaeséssel a kiadások összege 130,7 millió forintra csökken. Ezt annak tudhatjuk be, hogy az említett időszak legnagyobb kiadását az egyszerűsített honosítás intézményi háttérének külhoni kialakítása jelentette, amelyet „*a külképviseletek igazgatása*” sorhoz számoltak el. Ez a tétel az intézmény nemzetpolitikai kiadásainak 98%-át jelentette 2011-ben, 96%-át 2012-ben és 2013-ban, végül 89%-át 2014-ben. Az adatigénylésemre adott válasz alapján 2015-ben ez megszűnt, mivel az intézményi háló kiépült.

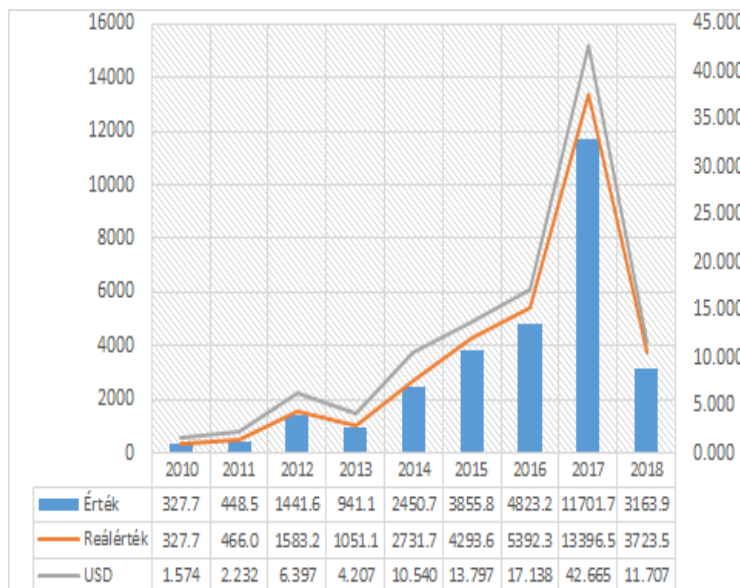
A második időszak kiemelkedő növekedését a gazdaságfejlesztési programok váltották ki. 2015-ben két ilyen előirányzat jelent meg: a „Határmenti gazdaságfejlesztési programok” és a „Kárpátaljai gazdaságfejlesztési stratégia támogatása”, előbbire 4,1 milliárd forintot, utóbbira 1,96 milliárd forintot fordítottak. 2017-ben ezek száma is meggyarapodott, létrejöttek a „Határmenti gazdaságfejlesztés vajdasági támogatása”, „A Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége vidék- és gazdaságfejlesztési stratégia támogatása”, a „Muravidéki gazdaságfejlesztési stratégia támogatása”, az „Erdélyi gazdaságfejlesztési stratégia támogatása” és a „Felvidéki gazdaságfejlesztési stratégia támogatása” nevű előirányzatok is. Ezek közül a legnagyobb költségvetése a vajdaságinak volt, pontosan 10,18 milliárd forint, és ekkor még az egyetlen olyan, amely elindult, egyfajta próbaként.²⁴ A többi előirányzaton elszámolt költségek a stratégiák megalkotását, illetve a későbbi bevezetésük előfeltételeinek biztosítását fedezte. 2018-ban már jelentős összeggel gyarapodott a felvidéki gazdaságfejlesztési stratégia is, amely alá 5,1 milliárd került elszámolásra, illetve annak ellenére, hogy Székelyföldre csak 2019-ben kerül kiterjesztésre, az erdélyi gazdaságfejlesztési program is, amelyet 1,5 milliárddal támogattak. A „Határmenti gazdaságfejlesztés vajdasági támogatása” sor közel 70%-al nőtt, ezúttal 17 milliárdra, míg a „Kárpátaljai gazdaságfejlesztési stratégia támogatása” sor 22%-kal csökkent, 4,99 milliárdra.

²⁴ Még 2017-ben kiírták a Mezőségi Gazdaságfejlesztési Programot, amelynek szerződéseit csak 2018 februárjában írták alá, így az 1,5 milliárd forintos kiadása már az utóbbi költségvetési évet érintette, amely nem tartozik a vizsgált éveim közé. 2018-ban kiírták a Székelyföldi Gazdaságfejlesztési Programot is, ennek 1,83 milliárdos kiadása a 2019-es költségvetési évet terheli.

A Külgazdasági és Külügyminisztériumnak az eddig bemutatottakon kívül több másik előirányzata is érintett volt magyarságpolitikai kiadásokban. A Balassi Intézeten keresztül folyósított oktatási célú támogatásokra 2010–2015 között 25,9 millió forintot költöttek évente, ez 2016-ban 36,5 millióra, 2017-ben 59,9 millióra nőtt, ebből leginkább nyelvkurzusokat szerveztek és kiadványokat készítettek. Szintén mind a kilenc évben létező kiadás volt a külföldi magyar emlékek megőrzése, amelyre a legtöbb évben 5–10 milliót szántak, ez alól kivétel 2012, 2013 és 2014, amikor 79, 75 és 131 millió forint került felhasználásra. Még az előző kormányzat idejéből maradt fenn a *„Kelet és Dél-Kelet Európai kormányzati stratégia és a határon túli magyar kapcsolatok”* nevű kiadási sor, amelyre 2010-ben még 10,6 millió forintot számoltak el, 2011-ben 2,7 milliót, 2012-ben pedig már csak 100.000-et. Ez a sor alapvetően a Szerbiát érintő, politikai és civil támogatásokat foglalt magában. 2014-től a Keleti Partnerséghez kapcsolódó kiadások között fejlesztési programokat valósítottak meg Kárpátalján, ez az első évben csupán 500.000 forintba került, 2015-ben már 97 millióba, 2016-ban 104,8 millióba, 2017-ben 170,1 millióba és 2018-ban 227,8 millióba. Végül pedig maga a Külgazdasági és Külügyminisztérium *„kisebbségpolitikai célok támogatása”* néven 2012-ben 4 milliót, 2013-ban 1,6 milliót, 2014-ben 7,8 milliót, 2015-ben 3,7 milliót, 2016-ban 2,5 milliót és 2018-ban 4,5 milliót költött.

Itt újra fontos kiemelni, hogy a diaszpóra támogatását nem vizsgáltam, csupán a szomszédos országokban élő magyar közösségek támogatását részletezik a fent ismertetett adatok.

3.10. Emberi Erőforrások Minisztériuma

23. ábra: Az EMMI nemzetpolitikai támogatásai MFi (2010–2018)

A korábban Nemzeti Erőforrás Minisztériumnak nevezett, jelenleg Emberi Erőforrások Minisztériuma néven működő intézmény rendelkezik a legtöbb témánkhöz kapcsolódó előirányzati sossal, pontosan 39-cel. Ez a költségvetési fejezet 2013-at és 2018-at leszámítva minden évben gyarapodott, növekedése a 2017-es megugráson kívül fokozatosnak mondható, és arányait tekintve a nominális érték, a reálérték és a dollárba való átszámítás is ezt támasztja alá. A költségvetési sorai nagy átalakuláson mentek át, míg 2010-ben csupán két címen voltak magyarságpolitikai kiadásai, addig 2011-ben már 10-en, 2012-ben 11-en, 2013-ban 9-en, 2014-ben 13-on, 2015-ben 16-on, 2016-ban 17-en, 2017-ben 26-on és végül 2018-ban 16-on.

A minisztériumnak két olyan kiadása van, amely mind a kilenc vizsgált évben megjelenik, ezek pedig az „egészségügyi ellátási és fejlesztési feladatok” és a „határon túli felsőoktatási feladatok támogatása”. Előbbi 2010-ben 180 millió forint volt, 2011-ben 51,4 millió, 2012-ben 87 millió és 2013-ban 10,5 millió. A következő évtől

ez megugrik, és érdekes módon 100 millió forinton stabilizálódik 2017-ig, 2018-ban pedig megszűnik. Ezek legnagyobb részét a határon túli magyarok anyaországi gyógykezelésének támogatása teszi ki²⁵ (ezt az általam vizsgált években már csak ukrainai magyarok vehették igénybe). Azonban emellett szakmai továbbképzések szervezését és preventív, egészségmegőrzéssel kapcsolatos előadásokat és programokat is támogatta. Az utóbbi, felsőoktatási előirányzat 147,7 millió forintból startolt 2010-ben, amelyről egy kisebb 2011-es visszaesést követően (132 millió), intenzív növekedésnek indul (2012-ben 527 millió, 2013-ban 541 millió, 2014-ben 678 millió). 2015-ben két részre oszlik, létrejön belőle a „határon túli köznevelési feladatok támogatása” nevű sor, amely a pedagógusszövetségek támogatását látja el. A korábbi előirányzat így 2015-ben 265,3 millió forintra esik vissza, amelyről 2016-ban 374,5 millióra nő, és 2017-ben látványosan megugrik 2,3 milliárdra, 2018-ban viszont visszaesik 841,5 millió forintra. Az újonnan létrehozott előirányzat 376,3 millió forinttal indít, amely 2016-ra 221,9 millióra esett vissza, illetve kisebb csökkenést mutat 2017-ben is 220,5 milliós kiadással, végül 2018-ban 344,1 millióra nő. Szintén oktatáshoz kapcsolódó kiadások vannak elszámolva a „határon túli magyar felsőoktatási intézmények támogatása” alatt 2011 és 2016 közt, pontosabban 2011-ben 147 millió, 2012-ben 248,5 millió, 2013-ban 182,5 millió, 2014-ben 255 millió, 2015-ben 246,7 millió és 2016-ban 529 millió. Az Apáczai Közalapítvány is kapott 2011-ben 7 millió forintot oktatási célok elősegítésére, illetve a közoktatásban tanulók határon túli kapcsolatainak támogatására elköltöttek 2011-ben 20,5 milliót és 2012-ben fél milliót, amellyel cserediákprogramokat támogattak.

Határon túli kulturális feladatok támogatására 2011 óta számolnak el összegeket, amelyek 2016-ig tízmilliós tételek voltak (2011-ben 52,3 millió, 2012-ben 41 millió, 2013-ban 89,8 millió, 2014-ben 52,2 millió, 2015-ben 2,6 millió, 2016-ban 26,9 millió), azonban 2017-ben egy évre kiemelkedően megugrottak, 1,74 milliárd forintra, végül 2018-ban 143,4 millióra estek. Ezekből elsősorban rendezvényeket, illetve különböző pályázatokon keresztül civil szervezetek és

²⁵ Ezt a 59/2007. (XII. 29.) EüM rendelet teszi lehetővé, amely a környező országokban nehezen vagy egyáltalán nem elérhető egészségügyi ellátások igénybeviteléhez igyekszik hozzásegíteni a határon túl élő magyar betegeket.

magánszemélyek tevékenységét, alkotói munkáját támogatták. Szintén kulturális támogatások találhatók a „*közművelődési szakmai feladatok*” előirányzat alatt, amelyre éves szinten 10 millió körüli összegeket fordítottak 2013 óta, ebből leginkább magyar könyvtárakat, szintársulatokat támogattak. Ezeken kívül több rendkívüli kulturális kiadás is volt 2017-ben: 30 millió forint került fesztiváltámogatásra, 55,8 millió az Arany János-emlékév határon túli megszervezésére, 3,7 millió a Kodály-emlékév programjaira.

Szintén az EMMI foglalkozik az ifjúsági és családpolitikai programokkal, stratégiákkal. Határon túli ifjúsági szervezetek támogatására, gyermek és ifjúsági szakmafejlesztésre és a Magyar Ifjúsági Konferencia²⁶ megszervezésére összesen éves szinten 10–15 millió forintot fordítottak. Ezenkívül 2012–2015 között külön előirányzat alatt került finanszírozásra a Gyermek és Ifjúsági Alapprogram,²⁷ amely az első három évben háromszor 25 millió forintot kapott, az utolsóban pedig 7-et. A „családpolitikai programok” előirányzat alatt 2011-től vannak külhoni kapcsolódású tételek 2013 kivételével, amikor viszont ilyen nem szerepelt a minisztérium zárszámadásában (2011-ben 0,7 millió, 2012-ben 30 millió, 2014-ben 33 millió, 2015-ben 90 millió, 2016-ban 170 millió, 2017-ben 30 millió, 2018-ban 69,4 millió), ezek az összegek a nagycsaládos egyesületek, családszervezetek támogatását szolgálták.

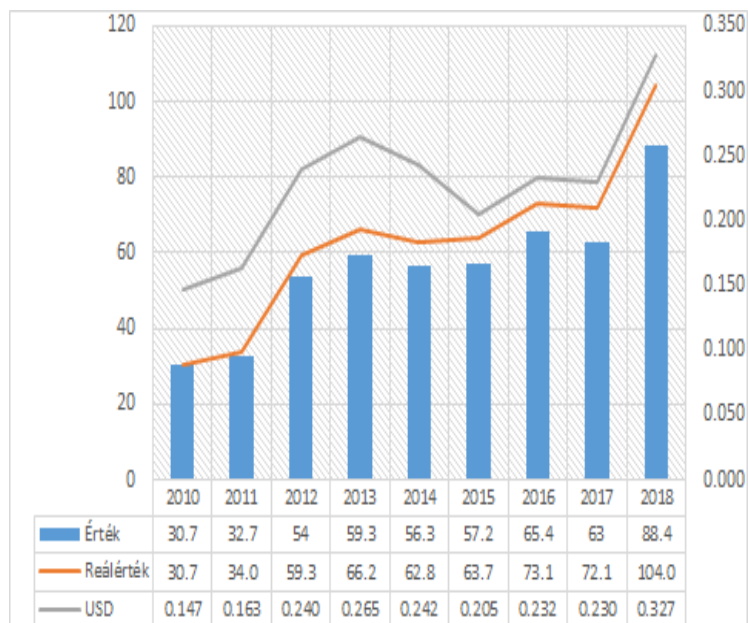
A határon túli egyháztámogatások első ciklusbeli összegéről nincsenek elérhető adatok, és ezeket – kéréssem ellenére – az adatigénylésre kapott válaszban sem tüntették fel. Az egyetlen ilyen ismert kiadás 2012-ből származik, amikor 271,8 millió forintot fordítottak egyházi szórványprogramok támogatására. A harmadik Orbán-kormány külhoni egyháztámogatásai öt előirányzati soron szerepeltek, ezek közül a legnagyobb tételek az „egyházi közösségi célú programok és beruházások támogatására” lettek fordítva, amelyre 2015-ben 1,56 milliárd forintot, 2016-ban 295 millió forintot és 2017-ben 2,47 milliárd forintot számoltak el. Határon túli egyházi intézmények fejlesztésének támogatására 2014-ben 680 millió, 2015-ben és 2016-ban 300 millió, végül 2017-ben 350 millió került

²⁶ A magyarországi és a határon túli magyar fiatalok legmagasabb szintű egyeztető fóruma, amely 1999 óta működik.

²⁷ A GYIA 1995-től működő pályázati forrás, amely a gyermekek testi, lelki, szellemi fejlődését segítő programokat és kezdeményezéseket támogat.

felhasználásra, egyházi épített örökség védelmére és egyéb beruházásokra pedig 2015-ben 186 millió, 2016-ban 230,1 millió, 2017-ben 267 millió. Az EMMI ezeken felül a külhonban szolgálatot teljesítő egyházi személyek jövedelmét is kiegészítette 2014-ben és 2015-ben 208,4 millió forinttal, 2016-ban 418,4 millióval és 2017-ben 417,2 millióval. 2018-ban a felsorolt előirányzati sorok a Miniszterelnökség alá kerültek átszervezésre, így az említett minisztérium zárszámadásában már nem szerepelnek.

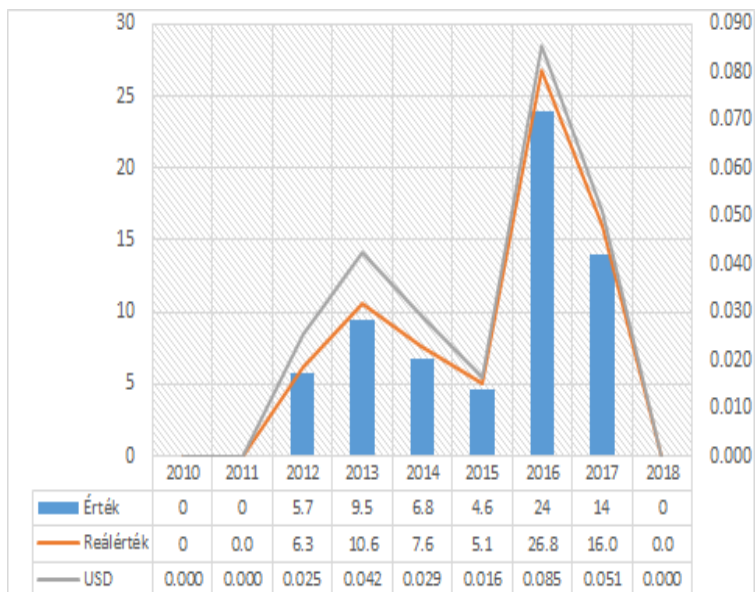
3.11. Akadémiák

24. ábra: Az MTA nemzetpolitikai támogatásai MFt (2010–2018)

A Magyar Tudományos Akadémia két előirányzati soron keresztül kapcsolódott a kisebbségi magyar közösségekhez. 2010 és 2015 közt 10 millió forint körüli összeget fordítottak a Kolozsvári Akadémiai Bizottság támogatására, illetve a vizsgált évek mindegyikében támogatták a határon túli magyar tudósok és tudományos szervezetek munkáját. 2010–2018 között ennek az intézménynek a támogatásai

mentek keresztül a legkisebb változáson, mind nominálisan, mind az arányokat tekintve.

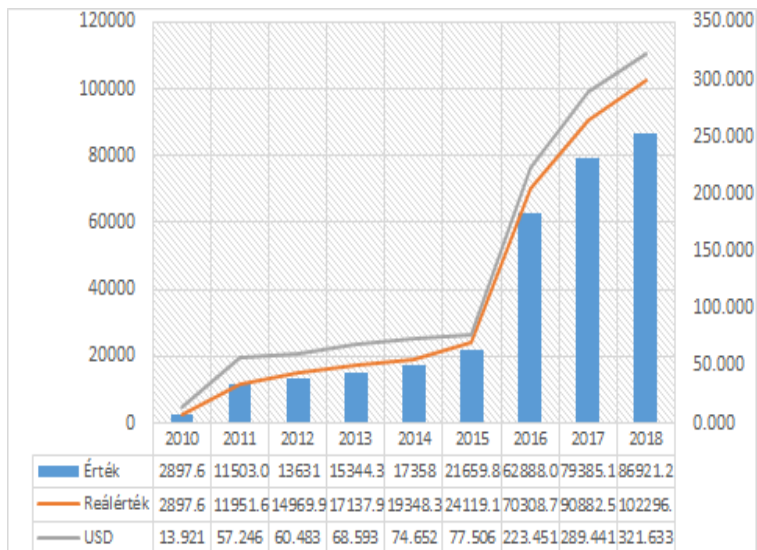

25. ábra: A Magyar Művészeti Akadémia nemzetpolitikai kiadásai (2010–2018)

A Magyar Művészeti Akadémia (mérete miatt) a többi intézményhez képest alacsony összegeket költött határon túlra, ezek azonban viszonylag sok előirányzati sor közt voltak szétszórva. Éves szinten néhány milliót költöttek a titkárságuk igazgatása, illetve köztestületi feladataik ellátása folyamán úgy, hogy annak közvetlenül vagy közvetve érintettjei voltak a határokon kívül élő magyarok, ezen kívül néhány milliót a pályázati alapjukon keresztül juttattak a szomszédos országokba. 2016-ban és 2017-ben 4 millió körüli összeget fordítottak nemzetközi konferenciákon való részvételre és tagdíjakra, 2012-ben és 2013-ban pár millióval támogatták művészeti könyvek és folyóiratok kiadását, és 2012–2015 között a Magyar Művészetek Háza Program alá is el voltak ilyen, 1–3 millió közötti tételek számolva, amelyből leginkább külföldi művészek munkáiért fizettek, ezekből kiállítást szerveztek. Az ábra szerint elsősorban azt

mondhatnánk, hogy ez az intézmény is követte az ösztámogatás alakulásának mintáját, azonban, akárcsak a Honvédelmi Minisztériumnál, a kiadások és a vizsgált évek alacsony száma miatt elhamarkodottnak látok következtetéseket levonni az eredményekből.

3.12. Bethlen Gábor Alap

26. ábra: BGA/Szülőföld Alap nemzetpolitikai kiadásai MFt (2010–2018)

A Bethlen Gábor Alapnál, amint azt már jeleztem, nem szeretnék belemenni a támogatások pontos bemutatásába, mivel az egy különálló dolgozat tárgyát is képezhetné, és a témával már többen is foglalkoztak korábban. A támogatáskezelő alap éves kiadásainak alakulása (ide számítva a Szülőföld Alapot is) nagyon hasonló utat jár be, mint az ösztámogatás, azzal a különbséggel, hogy 2012-ben itt nem történik visszaesés, illetve a 2016-os növekedése is kicsivel nagyobb arányú, mint az utóbbié (a BGA 190%-al nőtt, az ösztámogatás pedig 169%-al). Mivel a tárgyalat alap 2011-ben jött létre, ezért elődje még jelen volt abban, illetve az azt megelőző évben, 2010-ben 2,89 milliárd forintos, 2011-ben pedig 1,16 milliárd forintos

kiadással. Érdekesség még, hogy a nominális növekedés folyamatos volt, egyetlen olyan év sincs, amikor ilyen típusú visszaesést tapasztalhattunk volna. A BGA állandó kiadása az oktatási-nevelési támogatás, közismert nevén a „Szülőföldön Magyarul! Program”, amely évente egy kisebb összeget juttat azoknak a határon túli családoknak, amelyek gyerekei magyar nyelven tanulnak, ez éves szinten átlagosan 4,4 milliárd forint. Szintén minden évben jelen van a „nemzeti jelentőségű intézmények” támogatása, amelyen keresztül olyan határon túli civil szervezetek és programok jutnak forrásokhoz, amelyeket a MÁÉRT tagszervezetei javasolnak, így kiválasztásuknál általában politikai szempontok érvényesülnek (2016-ban 80 ilyen intézmény volt). A Magyarország Háza Programot 2011-ben hozták létre a BGA keretein belül, amely ingyenesen látogatható közhasznú programokkal, a különböző korosztályok számára szervezett szórakoztató, kulturális rendezvényekkel, ismeretterjesztő előadásokkal szolgálja a nemzeti identitás erősítését. Az intézmény működési költségein túl még a kiadások jelentős részét teszik ki a pályázatok is, amelyekből két típust különböztethetünk meg: a nyílt pályázatokat és az egyedi támogatásokat. Az utóbbi az, ami érdekesebb, hiszen az elbírálási követelményei ismeretlenek, és évről-évre egyre nagyobb részét képezik a támogatáskezelő alap kiadásainak, míg 2013-ban még csak 2,7 milliárd forint került ez alatt felhasználásra, addig az *Átlátszó* becslése szerint 2016-ban már 51 milliárd. Azt fontos hangsúlyozni, hogy az ilyen támogatások egy részénél indokolt, hogy nem nyílt pályázaton döntenek róluk, hiszen jellegükből fakadóan erre nem lenne lehetőség, vagy így egyszerűbb kivitelezni őket (gondoljunk például arra, hogy a magyar egyházi oktatás támogatása terén milyen konfliktusok származnának egy pályázatból).

A zárszámadási törvények alapján, 2010–2018 közt a kiadások átláthatósága folyamatos változáson ment keresztül. 2011-ben három sor alá volt elszámolva minden, az alapkezelő működési költségeire 956,4 millió forint, egyéb kiadásokra 3,4 millió, míg az „Egyéb támogatások” alá 10,5 milliárd. Utóbbi alá lettek elszámolva az oktatási támogatások (az *Átlátszó* Erdély alapján²⁸ 6,2 milliárd), a

²⁸ Sipos, Z. Állandó tételek <https://atlatszoz.ro/tamogatások/befektetések/hataron-tuli-tamogatások-2-az-allando-tetelek-es-a-legjobb-baratok/> (letöltés ideje: 2020.01.10)

nyílt pályázatok és az egyedi támogatások. 2012-ben a zárszámadás szerkezete nem változott, az alapkezelő működési kiadásaira 809,9 millió forint lett fordítva, egyéb kiadásokra 62,6, míg az „Egyéb támogatások” alá 12,75 milliárd. Ebben az évben (szintén az *Atlátszót* alapul véve) utóbbi sor alá oktatási-nevelési támogatásra 5,5 milliárd, egyedi kérelmek támogatására ugyancsak 5,5 milliárd, nyílt pályázatokra 593 millió, a „Határtalanul! Programra” 51,3 millió, a Magyarország Házára pedig 361 millió lett fordítva. 2013-tól 2016-ig, ahogy azt a 3. táblázat mutatja, külön soron kerül elszámolásra az oktatás-nevelési támogatás, a nemzeti jelentőségű intézmények támogatása, illetve a Magyarország Háza program.

	2013	2014	2015	2016
Oktatás-nevelési támogatás	4442.1	4433	4376.1	4285
Nemzeti jelentőségű intézmények támogatása	5927.5	8062.2	5715	4126.3
Egyéb támogatások	2767	3803	10453	53282.2
Alapkezelő működési költségei	809.4	855.6	898.8	947.9
Egyéb kiadások	1.4	33.5	-	7.6
Magyarország Háza	939	170.7	216	239

3. táblázat: *A BGA kiadásai (2013–2016)*

2017-ben visszarendeződést láthatunk, a Magyarország Háza programot leszámítva (216 millió ft.) a fenti kiadások a „Nemzetpolitikai célú támogatások” sor alatt kerültek elszámolásra, amely így 75,9 milliárd forintot foglal magába, belső összetétele nem megismerhető. Ezzel egyidejűleg az alapkezelő működési költségei is megháromszorozódtak 3,2 milliárd forintra, és az egyéb kiadásokra 15 millió került elszámolásra. Ez 2018-ban is így marad, az említett gyűjtősorra 84,1 milliárdot, működési költségekre 1,6 milliárdot, a Magyarország Háza programra 216 milliót, egyéb kiadásokra 16 milliót fordítottak, annyi különbséggel, hogy ebben az évben a Határtalanul! Program támogatása, amely 824,6 milliót tesz ki, önállóan van feltüntetve. *(A tanulmány befejező részét legközelebbi lapszámunkban közöljük. szerk.megj.)*

Felhasznált irodalom

Bárdi, Nándor – Misovicz Tibor: A kisebbségi magyar közösségek támogatásának politikája. In: Bitskey Botond (szerk.): *Határon túli magyarok a 21. században*. Budapest: Köztársasági Elnöki Hivatal, 2010. 199–232.

Kiss Tamás – Barna Gergő – Székely István Gergő: A társadalomépítéstől a klientúra-építésig. Az RMD SZ és a magyar választók közötti kapcsolódás átalakulása. *Magyar Kisebbség*, 2013/2. 7–40.

Kiss Tamás – Toró Tibor – Székely István Gergő: Unequal Accommodation: An Institutional Analysis of Ethnic Claim-Making and Bargaining. In: Kiss Tamás et al (eds.): *Unequal Accommodation of Minority Rights. Hungarian in Transylvania*, Chem: Palgrave Macmillan, 2018. 71–166.

Kiss Tamás: Az anyaország nemzetpolitikai dimenziói és az erdélyi magyarságra gyakorolt hatásai. *Pro Minoritate*, 2018/3. 51–83.

Kövér László – Veress László: Mi lesz belőlünk, magyarokból? *Magyar Nemzet*, 2010. június. 4.

Kulcsár Árpád – Bakó Bea – Bukivics Martin: Nehogy már egy másik párt imidzsépítésének legyek az elemlámpája! *Azonnali*, 2018. augusztus 29. Elérhető: https://azonnali.hu/cikk/20180829_kelemen-hunor-nehogy-mar-egy-masik-part-imidzsepitese-nek-legyek-az-elemlampaja

Oroszi Babett – Sipos Zoltán: Megszereztük, feldolgoztuk és nyilvánosságra hozzuk a határon túli fociakadémiák támogatásáról szóló szerződéseket, *Átlátszó*, 2018. december 11. <https://atlatszo.hu/2018/12/11/megszereztuk-feldolgoztuk-es-nyilvanossagra-hozzuk-a-hataron-tuli-fociakademiak-tamogatasarol-szolo-szerzodeseket/>

Salat Levente: A politikai közösség kérdése a többség-kisebbség viszonyának a nézőpontjából. *Magyar Kisebbség*, 2011/3–4. 159–190.

Sipos Zoltán: Határon túli támogatások 1: a jobb kéz nem tudja, mit támogat a bal. *Átlátszó Erdély*, 2017. március 15. Elérhető: <https://atlatszo.ro/infografikak/hataron-tuli-tamogatasok-1-a-jobb-kez-nem-tudja-mit-tamogat-a-bal/>

Sipos Zoltán: Határon túli támogatások 2. Állandó tételek és a legjobb barátok. *Átlátszó Erdély*, 2017. március 20. Elérhető: <https://atlatszo.ro/befektetesek/hataron-tuli-tamogatasok-2-az-allando-tetelek-es-a-legjobb-baratok/>

Székely István Gergő: Dynamics of Party Politics, Electoral Competition and Cooperation within the Hungarian Minorities of Romania, Serbia and Slovakia. Budapest: CEU, 2014, 83–195.

Székely István Gergő: Mobilizing Strategies of Hungarian Minority Parties in Romania, Serbia and Slovakia. In: Bíró Anna-Mária. (ed.): *Populism, Memory and Minority Rights*. Leiden: Brill/Nijhoff, 2018. 145–185.